

חידושי כריתות

ביאורים והארות
על סדר הדפים ברוב המסכת

מנחם אב תשע"ט

י"ל לרגל לימוד הדף היומי

כ"ב מנחם אב תשע"ט

לפרטים : י. א. 0527603332

הודפס בדפוס מונולין 089741453

פרק שלושים ושש**ב.**

דמי לסך שמן המשחה דהתם אית ביה מעשה מש"ה אית ביה לאו וכרת, עכ"ד. לכאורה לפו"ר נראה דהוקשה לרש"י תרי קושיות, חדא אמאי לית במפטם את הקטורת איסור מעילה, וע"ז יישב רש"י דריחא לאו מילתא. ועוד הוקשה ליה מאי שנא מריח את הקטורת מסך שמן המשחה שדינו בכרת, ובזה יישב דליכא בהרחה מעשה, וזהו מש"כ יולית ביה לא אזהרה דהיינו איסור מעילה ולא כרת דהיינו כסך שמן המשחה.

אמנם בעיקר הדברים דכתב דל"ד לסך כיון דהתם אית ביה מעשה ולכך אית ביה לאו וכרת, יש להקשות דמצינו כרת אף היכא דליכא לאו, וכמפורש במשנה בפסח ומילה, אמנם י"ל דכוונת רש"י דכיון דאיכא כרת בסך שמן המשחה א"כ נימא דה"ה ליהוי כרת במריח שמן המשחה דדמו אהדדי, וחילק דלעולם לא דמו דסך קעביד מעשה ומשא"כ במריח דלא עביד מעשה. וביאור זה לכאורה אינו נכון בדברי רש"י.

אלא הביאור בדברי רש"י הוא דכמו דמצינו חילוק בדין מעילה, דליכא איסור בריח (עיין פסחים כו.). אבל בסך שמן המשחה איכא ביה איסור מעילה, או בנו"א דכמו דאין מעילה בריח כיון דל"ה מעשה, משו"ה אינו דומה לסך דאיכא ביה לאו וכרת. ואכתי יש לברר מהו לשון מעילה, ועיין בהערות הגר"ש מש"כ להוכיח מלקמן

כתב רש"י ריש מכילתין (בתו"ד): דכל הני דנקט ברישא וכו' דינייהו בסקילה ולהכי תננהו ברישא משום דחמורות משאר מיתות ב"ד, עכ"ד. אין להקשות אשיטת רבי שמעון (סנהדרין נ:): דשריפה חמורה מסקילה, דשפיר איכא לאוקמא למתניתין כרבנן, וכן כתבו תוס'. אכן יעוין במצפ"א (הובא בילקו"מ) דהקשה דלקמן מוקמינן מתניתין כרבי ישמעאל ואיהו הא סבר כרבי שמעון, והיאך יפרש למתניתין דנקטה חייבי סקילה קודם לחייבי שריפה, ותירץ בתרי אנפי חדא דמתניתין אקדמה לחייבי סקילה משום דהוקדמו בקרא, ועוד דהקדים הבא על הזכור ועל הבהמה משום חומר דאית בהו דנהיגי אף בבני נח.

ואולי אפשר לומר עוד דרך בזה דכיון דהתחיל בהבא על האם דדינה בסקילה סיים כל חייבי סקילה, אמנם אכתי לא מתיישב אמאי הקדים הבא על האם דבסקילה קודם לחייבי שריפה, ובזה שמא יש לומר דהקדים חייבי סקילה כיון דבעי למינקט כלל העריות הקדים חייבי סקילה דרובא דעריות דינם בסקילה, דאך אשה ובתה דנקטינן להו דינם בשריפה.

רשיד"ה ופסח ומילה (בסו"ד), והמפטם את הקטורת וכו' אבל המריח בקטורת של ביהמ"ק לא אזהרה ולא כרת דריח אין בו משום מעילה, ולא

ה. ומהסוגיא בהוריות יא. דלשון מעילה לאו דוקא, וכ"כ בחסדי דוד על התוספתא ריש מכילתין.

רשיד"ה ועל שגגתו חטאת וכו'.

הנה דנו רבוותא (רש"ש, אהל משה ועוד) אמאי כל הני לא מיקרו מתעסק, ובכתר ישועה העלה דדעת רש"י דמתכוון מיקרי שמתכוון לחתיכה זו ועלה לו חתיכה אחרת. ולפ"ז שמא יש לבאר נמי במגדף דכוונת רש"י דאמר שם בן ד' אותיות והיה סבור דרק ב' אותיות מיניהו הוּו מן השם, וזהו מיקרי 'על לא הודע שלהן אשם תלוי'.

וביארנו בזה דשמא מגדף היינו דאישתקיל מילוליה דאיהו בעי לברך את ה' ויצא לו מפיו שם בן ד' אותיות, ולא הוי מתעסק כיון דבאמת נתכוון לברך ה' בשם אחר, וצ"ע בזה אי אמת הוא דבכה"ג לא מיקרי מתעסק, ואיני יודע.

בא"ד במש"כ רש"י דבעל אוב

נתכוון לכישוף אחר. אולי היינו דנתכוון במעשהו להעלות באוב, אלא דהיה בדעתו דכרת דבעל אוב נאמר על כישוף אחר, אך מ"מ לשון רש"י לא משמע כן, וצ"ע. (ויש להעיר דאך בבעל אוב הוי אופן שנתכוון לאיסור ממש, אלא דהוי איסור אחר ממעשהו באמת, ומשא"כ בשאר הדינים דמתניתין הוי שמתכוון להיתר ועלה לו איסור).

ב:

מנינא למה לי. פירש"י

שלושים ושש, ורגמ"ה ביאר דהו"ל למיתני על אלו חייבין (ומצינו כעין זה בפסחים עו: דנחלקו רש"י ור"ח כי הכא בביאור שאלת הגמרא מנינא למה

לי, עיי"ש). ואולי יש לפרש דנחלקו במהות קושית הגמרא, דלרש"י הקושיה היא אמאי תני במשנה אך שלושים ושש ולא יותר (יעוין ברמב"ם דמנה ארבעים ושלש), וע"ז ישבה הגמרא דאשמעינן דלא אמרינן תנא ושייר אלא שלושים ושש ולא יותר (וכן פירש רגמ"ה בפירושו הראשון לישובא דגמרא).

אמנם לר"ג קושית הגמרא היא אמאי לא תני על אלו חייבין וכו', וישובא הוא דהו"א דלא חייב אלא אחד על כולם, ולזה פירט לאשמעינן דחייב על כל אחד ואחד (ואכתי יש להתבונן בלשון הגמרא לבאר דבריהם, וצ"ב).

אכן קשה לפרש כמוש"כ בכוונת רש"י, כיון דאיהו ביאר בהמשך גבי עולה ויורד דמקשה הגמרא מנינא למה לי, וביאר דליתני אלו, ויש להתיישב בדבר.

בא"ד כתב רבינו גרשום ליתני על אלו חייבין על זדונן כרת הבא על האם וכו', וצריך ביאור דהא סגי בסיום דברי המשנה דקתני על אלו חייבין וכו', ושמא כוונתו דאה"נ אף לא נצטרך להך סיומא דמתניתין.

ולרבי יצחק דאמר חייבי

כריתות וכו' לדונו בכרת ולא במלקות. ובתוס' הקשו דבשלמים נמי נימא הכי, והקשו בשימ"ק דנילף מאחותו לכל התורה, ובערוך לנר העלה צד דהוּו שני כתובים דתרויהו מלמדים לכל התורה. אמנם ביארנו בזה דהנה רש"י כתב דאחותו מלמד לכל חייבי כריתות שבתורה, ובתוס' מבואר דמלמד רק לחייבי כריתות דעריות ולא לכלל חייבי

רש"י יליף מכרת דאחותו חילוק חטאות לכל הכריתות, וא"כ משכב זכר נמי בכלל חילוק חטאות הוא.

בגמרא שגגת ע"ז היכי דמי.

הנה במהלך הגמרא הועלו ג' אופנים, השתחוה בבית ע"ז וחשב דבית הכנסת הוא, דבזה לכו"ע כיון שליבו לשמים שפיר דמי. ואיכא עוד אופן דהשתחוה לאנדרטא, ופירש"י דלא נעשה לשם ע"ז, ונדחה כיון דלא קיבל עליה באלוה. ואיכא עוד היכא דהשתחוה לע"ז מאהבה ומראה דנחלקו בה אביי ורבא, דלאביי חייב דהא פלחה ולרבא פטור שלא קיבלו באלוה.

ובביאור החילוק בין האופן הראשון להאחרון כתב הערוך לנר דכשהשתחוה בבית ע"ז איירי אף בדאיכא שם ע"ז והשתחוה לפניו, דסו"ס ליבו לשמים ולא קעבר איסורא. אך מ"מ לאביי כשהשתחוה מאהבה ומראה חייב, כיון דנתכווין לשם ע"ז והא פלחה, אך לרבא פטור כיון דלא קיבלה עליה באלוה. והדברים מדוקדקים בסנהדרין (סא:) דלרבא פטור כיון דלא קיבלה עליה באלוה, ולא נקט דליבו לשמים, דזה גופא שאני בין אופן אי לגי בסוגיין, וכנ"ל.

אמנם עלה בדעתי לבאר החילוק באופ"א, וההכרח לכך הוא מלשון רש"י בסנהדרין שם דמשמע בדבריו דליכא בבית ע"ז את הע"ז גופא, וכן משמע בסוגיין דסבור דהוא ביהכ"נ ואי איכא ביה ע"ז היאך טעה בדבר לחשוב דהוא בית הכנסת. ונראה לפרש דאופן אי היינו שהשתחוה בבית ע"ז בלא שיש שם ע"ז ממש, (ובגמרא מבואר דלא ידע שהוא בית ע"ז וסבור

כריתות שבתורה. וי"ל דאזלו לשיטתייהו בדין כרת, דדעת רש"י (לעיל ע"א) דכרת היינו דמת בקיצור שנים ובלא בנים, וליכא חילוק בזה בין כלל העריות, אך שיטת תוס' (יבמות ב.) דכלל חייבי כריתות לבד מעריות הו' אך בקיצור שנים, אך בעריות כיון שנאמר בהם לישנא דערירים א"כ כרת דידהו הו' אף בלא בנים. ולפ"ז י"ל דלרש"י שפיר יליף מאחותו לכריתות דכה"ת, אך לתוס' יליף מאחותו לחייבי כריתות דעריות דהו' כרת וערירי דנפטרים במלקות, אך מ"מ הקשו דלילף משלמים אף לשאר חייבי כריתות.

ג.

חילוק חטאות ביניהם.

בפשטות היה נראה (ויש שלמדו כן) שהלאוין הם המחלקין לחטאות, אך מ"מ בעינן לאו שיש בו כרת. אכן ברבינו גרשום מבואר להדיא דמחייב החטאת הוא הכרת, אלא דילפינן ממפטס וסך דהוי כאילו כתיב כרת בכל לאו ולא.

תוד"ה לרבי ישמעאל, וי"ל כיון

דאיכא כרת אמשכב זכור הו"ל ב' לאוין וכרת אחד, עכ"ד. ותימה דהא סוגיין אתיא כרבי יוחנן דפליג אדברי ר"א אמר רבי אושעיא דחילוק חטאות, ועיין בחידושי מנחם שלמה (כו) דיישב דאתי לאשמועינן דאיכא כרת אכל אחד ואחד בפני"ע. אמנם אכתי צ"ע דאיירי בסוגיין דעשאן בהעלם אחד, ואולי י"ל דלעיל מצינו דאיפליגו רש"י ותוס' בכרת דאחותו אי מלמד אכל הכריתות או אך אכרת דעריות, ולפ"ז שמא אף הכא נימא דלרבי יוחנן לדעת

דמכוין למנוע נזק מ"מ כיון דלא אזלו בתריה אסור, ורק בדאתו בתריה שרי.

ד.

בגמרא שאני מגדף הואיל וישנו בלב וכו' שאני עדים זוממין הואיל וישנן בראיה. הנה ברבוותא הכא ובסנהדרין (סה:) פירשו בה בכמה אופנים, ורבו בה התמיהות ליישב הסוגיא על בוריה, והנה בתו"י בסוגיין הקשו מאי משני ממסית ומדיח, ותירץ רבינו ניסים במגילת סתרים דכיון דמגדף ישנו בלב כל הני נמי הכי הוא וכו', ולפו"ר לא זכיתי להבין כוונתו, דמאי שייך לומר במסית ומדיח דישנם בלב, דהתינח גבי עדים זוממין דרש"י פירש דישנם בראיה היינו דמעידים על מה שראו, והיינו דעדוכם מחמת הראיה, ויעוין רש"ש בסנהדרין דעצם ראית העדות היא העדות.

והכי נמי יש לבאר במגדף דישנו בלב היינו או דנימא דהעבירה מחמת הלב, וכמוש"כ רש"י דעיקר איסורו תלוי ברוע ליבו, והיינו שמחמת רוע ליבו גידף. או כדברי רש"י בגליון דעיקר איסורו הוי ממש במחשבת הלב ואין כאן מעשה, והיינו דמחשבת גידוף היא עיקר האיסור.

אך אכתי יש לדון במש"כ רבינו ניסים במסית ומדיח דהוה כמגדף, דיש לומר דדמו למגדף בהך דבכולהו נימא דמרוע לב עשו כך, [אף שעצם הביאור בזה ק"ק מאי אכפ"ל דמרוע לב הסיתו והדיחו, דלכאורה איסורם הוא המעשה בפועל של מסית ומדיח], אך מ"מ אי נימא כהגליון דעיקר האיסור במגדף הוא מחשבת הלב, זה ודאי לא שייך לומר במסית ומדיח, וצ"ע.

דהוא ביהכ"נ, ודלא כמבואר בסנהדרין דידע שפיר דהוא בית ע"ז, ובכה"ג כיון שליבו לשמים ליכא כרת. ואופן ב' כנ"ל דכיון דלא קיבלו עליה באלוה נמי פטור. אמנם אופן ג' הוא דדעת רבא דאף דידע שהוא ע"ז ונתכווין לעובדו, מ"מ כיון דהוי מאהבה ומיראה פטור.

ג.

בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא ב' כריתות ולא אחד מהו א"ל שוחט ומעלה קאמרת וכו'. הוקשה וכי לא ידע רבי ירמיה מתניתין דהשוחט והמעלה בחוץ דהוה ב' כריתות, וקאמר ריו"ח דאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כאו"א, אמנם עפ"ד ליקוטי הלכות דפירש לדברי רבי יוחנן אך גבי עריות דמתניתין שפיר דמי. עוד שמא אפשר לומר דהיא גופא א"ל רבי זירא, אי כונתך בהספק הוא להוכיח ממתניתין דהשוחט ומעלה בחוץ לכ"מ דהוה ב' כריתות ולא אחד דליהוי חילוק חטאות, זה אינו כיון דשוחט ומעלה הוה ב' לאוין.

אמר אביי האי מאן דבעי למיצמד זיבורא ועקרבא אסור וכו'. פירש"י דלא חשיבי, ולכאוי כוונתו דהוא הקמ"ל דאע"פ דאינם חשיבי מ"מ אסור. וקשה לי אמאי לא פירש כדברי הגמרא בסנהדרין (סה.) אמר אביי וכו' אע"ג דמיכווין דלא ליזקו אסור, ושם פירש"י דאיירי דלא קאתו בתריה דלאו פיקו"נ הוא וצ"ע. עוד יש להאיר דלפי פירושו התם מתיישב קושית תוס' דהכא, דהקשו דאי איכא סכנה פשיטא דשרי ואי ליכא סכנה אמאי שרי, די"ל דקמ"ל אביי דאע"ג

הו"א דשמעינן בקרא אך גבי טומאה וכו'. ולכאורה לזה כיון רש"י בדבריו (ד"ה דם שרץ מ'וזה' נפקא): דאי ללמוד לשרץ גופיה הא כתיב אלה הטמאים לכם, והיינו דלדם שרץ איכא ריבוי מיוחד.

ה.

תו"י ד"ה א"כ כתבו:
דמתירוש ויצהר לא אתי דגן שכן יש בהן צד ריבוי אצל המזבח. ודקדקו בזה לישנא דריבוי, וישבו בבי מדרשא דאף בדגן ישנו אצל המזבח בקומץ דמנחות, ומשו"כ כתבו דבתירוש ויצהר איכא בהו ריבוי אצל המזבח.

ה:

בגמרא אף שמן שיורד על זקנו של אהרון אין בו מעילה. בעיון יעקב (הוריות יב.) מייתי מהרמ"ה שפירש דאין בו מעילה משום שנעשית מצוותו, ויש לדון לדבריו בדברי רש"י הכא שביאר דמשה חשש שמעל ששם יותר מידי דל"ש בזה טעמא דנעשה מצוותו, אמנם גבי אהרון פירש דחשש משום שבגדיו נהנו מריח השמן שבזקנו, ובזה שפיר ליכא מעילה כיון שנעשית מצוותו. וע"ע בדברי הרש"י בהוריות דפירש באופ"א ולדבריו שפיר דמי טעמא דליכא מעילה כיון שנעשית מצוותו ע"ש.

אמר רב אמי האי מאן דבעי לידע וכו', והקשו רבוותא אמאי ליכא משום לא תנחשו בעל הנך סימנים, ונאמרו בזה יישובים טובא (עיין מהרש"א הוריות יב. וע"ע טושו"ע ונו"כ יו"ד קנט), ואולי אפשר לומר בזה דהנה מסיימת הגמרא 'ולאו מילתא

אמנם יעוין בערוך לנר דפירש ע"פ ביאור הר"ן בסנהדרין לדברי הר"י דשאני עדים זוממין הואיל וישנן ב'איה', דכיון דשייך למסית ומדיח בלא עקימת שפתיו ע"י שלא יאמר אותיות הגרון, לכך מיקרו בלא מעשה, ומשא"כ עדים זוממין דנאמר בהו 'על פי דבעינן נמי עקימת שפתים [או בנו"א דקמ"ל קרא דאף בלא עקימת שפתיו מיקרי מעשה].

ד:

מה חלב מיוחד שחלבו חלוק מבשרו ואין מצטרפין זע"ז, אף דם שדמו חלוק מבשרו וכו'. נראה ביאור הגמרא ע"פ דברי רש"י דהנה איכא איסורים חלוקים איכא איסור אכילת בשר בהמה טמאה, ואיכא נמי איסור אכילת דם, ומהיקישא ילפינן דכמו דאיסור חלב דהוא אסור בפני"ע אינו מצטרף לאיסור דבשר, הכי נמי איסור דם אע"פ שראוי לאיצטרופי להבשר כיון דדם בלוע בהבשר (והיינו להצטרף לחיוב מלקות דבשר ולא לחיוב כרת דדם) מ"מ קמ"ל הקישא דאינם מצטרפים. וקאמרה הגמרא דמשא"כ בדם שרצים דליכא ביה בדם איסור בפני"ע, ובין בשר שרצים ובין דם שרצים איסורם משום לתא דאכילת שרצים, לכך שפיר מצטרפים אהדדי לחיובא.

זה לכם הטמא לימד על דם שרץ והשרץ דמצטרפין זע"ז, אי לאו הקישא הו"א הני מילי לטומאה וכו'. נראה בביאור ההו"א ע"פ דברי תוס' בפסחים (כב.) דכיון דהוצרכנו לקרא ללמד דדם הרי הוא כשרץ, ולא ידעינן בלא קרא דדם הרי הוא כבשר, א"כ

היא' ופירש"י דלא ליעביד הכי, ומשמע דאף דבעצם הסימן נכון הוא, ורגמ"ה פירש דלאו מילתא הוא היינו דפעמים לא חזי, והיינו דהסימן לא נכון הוא לעולם, ופירש דמתוך שיצטער יגרום דליתרע מזליה. ומעתה יש ליישב לדעת רבינו גרשום דכיון דהסימן לא תמיד נכון לכך ליכא בזה משום לא תנחשו, וצ"ע בזה לדינא.

לקמן ז. סוד"ה לא יסך], מעתה תיקשי כקושיית תוס' ליערבינהו וליתנינהו, דלכאורה ליכא חילוק בין הך ילפותא לילפותא קמא, (ויל"ע עוד גבי מת אי מיקרי אינו מצווה או דהוי דלא שייך בסך, דאי היינו דאינו שייך בסך הו"ל ליתני בהמה כלים ומת בחדא מחתא, וצ"ע).

ז.

ובפלוגתא האמר לא תכפר עלי חטאתי אביי אמר אינה מכפרת וכו', דאמר לא תיקרב ולא תכפר אביי אמר אינה מכפרת דהא אמר וכו'. לכאורה כשאינה מכפרת הוי קרבן פסול, וא"כ כשאומר לא תקרב ולא תכפר דסבר אביי דכיון דלא שייך חטאת שלא מכפרת הוי כדאמר לא תקרב, א"כ הוי קרבן פסול מדין 'לרצונו'.

ולכאורה ל"ש לדון בזה משום תפוס לשון ראשון דבתחילה אמר תקרב, ואח"כ כשאמר לא תכפר הוי כאומר לא תקרב, דא"א לומר כן כיון דכשאמר תקרב ולא תכפר, הוי כאומר דבר אחד והוא שחפץ אני בקרבן ובתנאי שלא יכפר. ובהא סבר אביי דכיון שאמר לא תכפר הוי כאומר לא תקרב. אמנם אף רבא סבר דאי אפשר לחלק בין הקרבה לכפרה, אלא דקודם דהדר ביה סבר דכיון דאמר תקרב שפיר הו"ל מעתה מכפרת מאליה, ומעתה אף כשאומר לא תכפר הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה דתנאו בטל, ולכך קרבנו שפיר קרב ומכפר.

ז.

קול מראה וריח אין בהן משום מעילה. והנה רש"י פירש קול הנבלים וכלי השרת, וכן פירשו תוס' דלאו היינו קול הלוויים. ובאמת יש להסתפק גבי קול הלוויים בשירתם אי נימא דבהו פשיטא דליכא מעילה, משום דלא הו כליל שרת, או"ד דבהו נמי איכא מעילה, כיון דהשירה היא קודש, וברש"י ותוס' הנ"ל מבואר בדבריהם דליכא בקול הלוויים המשוררים משום מעילה.

ז.

תוד"ה כל הקשו להאי לישנא ליתנו בהמה וכלים ומת ועכו"ם בחדא מחתא, ואמאי פלגינהו. וצ"ע לי דאף ללישנא קמא נמי תיקשי הכי דהא כולהו נתמעטו מ'אדם', אמנם אכתי יש לחלק דבהמה וכלים נתמעטו דלא הו אדם כלל, אך מת ועכו"ם נתמעטו דלא מיחשבו בגדר אדם אף דבעצמותם הו אדם, וכן מדוקדק בלישנא דגמרא.

אמנם אכתי תיקשי טפי באיבעית אימא כל שישנו בסך ישנו בבל יסך, דהכא נמי חלוקים במיעוטם, דבהמה וכלים אינם בסך דלא שייכים בזה, אבל מת ועכו"ם אינם מצווים בזה [וכמוש"כ רש"י

פרק ארבעה מחוסרי כפרה

ח:

המשנה בזב וזבה ולא חילקה במצורע, והיינו כיון דאתי לאשמועינן דין מחו"כ דע"י שמביא קרבן חטאת הותר באכילת קדשים, לכך לא אכפ"ל דבתורה נשנו זב וזבה בתרי פרשיות, מ"מ במשנתנו סגי בחד מיניהו. ומאחר דנשנו כ"א בפני"ע שמע מינה דחמירי זה מזו וזו מזה, וא"כ הכי נמי נישני מצורע בפני"ע דחמיר ממצורעת.

וישבה הגמרא דזב וזבה חלוקים בעיקר טומאתן, והיינו בדין טומאתן דהוא בראיות והיא בימים, ולא אכפ"ל דחלוקין נמי בדינים שאינם מעיקר הטומאה, ומשא"כ במצורע דבעיקר הטומאה שווים, ואך חלוקין בדינים שאינם מעיקר הטומאה. ומעתה שפיר מש"כ רש"י החילוק ביניהם בימים וראיות ולא פירש באונס דאינו מעיקר הטומאה. ושפיר נמי משה"ק תו"י אך למסקנא דחלוקין בלבן ובאודם דהוה מעיקר הטומאה.

בא"ד בעיקר קושיות הערוך לנר יש לתמוה דבקושייתו הראשונה תמה לכאורה על מה שבתורה נישנו זב וזבה בתרי פרשיות, ובקושייתו השניה לכאורה הבין דשאני מתניתין, מ"מ הקשה דמצורע אי"צ למנות תרוויהו, וסגי דליתני מצורעת, וצ"ב.

הביא פרידה אחת שחרית וכו'
לערב אוכל בקדשים וכו'. לכאורה היינו דלעצם גירותו סגי ליה בקרבן אחד עולה להתירו בקהל, אלא דמדיני הבאת קן לא סגי ליה בלא שתי תורים או שני בני יונה, ומשו"ה שרי לאכול

בקושיית הגמרא מאי שנא זב

זזבה דמני להון בתרתי דחלוקה טומאתן וכו', דזב חמיר מזבה (לדברי רש"י דלא כרגמ"ה) דמטמא אף בראיות ומשא"כ בזבה, וזבה חמירא מזב שמטמאה באונס ומשא"כ בזב. ובמצורע איהו חמיר ממצורעת דאסור בפריעה ופרימה ותשמיש המיטה. ותירצה הגמ' דשאני זב וזבה דעיקר טומאתן חמורה, אך מצורע ומצורעת אין עיקר טומאתן חמורה דזה וזה כגריס.

ויש לדון בזה בכמה קושיות, דהנה בערוך לנר הקשה דזב וזבה כיון שזב חמיר מזבה ואיהי חמירא מזב לכך בעי למנות שניהם, אבל במצורע הא סגי לכתוב מצורעת ונימא דכ"ש מצורע דחמיר ממצורעת, ויש לברר אי קושיתו מתיישבת למסקנת הסוגיא. עוד יש להעיר דרש"י פירש למש"כ שאני זב וזבה דעיקר טומאתן חלוקה, דהיינו דזה בראיות וזו בימים, ולכאורה אמאי לא מזכיר נמי דהיא מטמאה באונס טפי מזב. עוד יש להבין דהנה תו"י כתבו דחלוקין זב וזבה עוד דזב בלבן וזבה באודם, ולכאורה היא קושית הערוך לנר בריש הסוגיא דבתורה נשנו זב וזבה בפרשיות חלוקות, וא"כ יל"ע אמאי לא הקשו תו"י כן בריש הסוגיא כהערוך לנר, וצ"ע בכל זה.

ואולי יש לבאר בעיקר הסוגיא דקושית הגמרא היא אמאי חילקה

וקצת יל"ע לשיטתו א"כ אמאי יביא כלל שלמים, ושמא מ"מ הידור מצוה יש בה.

עוד מצינו לשיטת הרמב"ם (מחוי"כ פ"א ה"ב) דכתב: דקרנן הגר הוא בהמה אחת או שתי תורים ושתייהן עולות, והיינו דלכתחילה ודאי שפיר הוא אי מיייתי אך עולה. וע"ע בדבריו (מעשה"ק פ"א ה"ו) דנקט עולה ושלמים, ולא הזכיר לכתחילה ובדיעבד.

בהני"ל יש לדון אי עדיף בהמה או עדיף שתי תורים, או דלא אכפ"ל בזה כלל, דלכאורה במשמעות סוגיין איכא סתירה בזה, דקתני הביא חובתו אחת מן הבהמה יצא, ולישנא דיצא משמע דיעבד, אכן קתני נמי דלא אמרו קן אלא להקל, דמשמע דקן נמי הוי דיעבד, וצ"ע.

וברמב"ם (מחוי"כ שם) כתב: קרבן גר בהמה אחת או שתי תורים, ומשמע דאיזה שירצה יביא, אמנם לדברי החק נתן דלעיל דלישנא דגמרא יצא לאו דוקא, שמא נימא אף בזה דהביא חובתו מן הבהמה יצא דקתני, הוי נמי לכתחילה. אמנם בערוך לנר כתב דלישנא ד'ולא אמרו קן אלא להקל' היינו דמדרבנן תקינו דקרננו של גר עיקרו מן התורים ולא מהבהמה, וכדמשמע לישנא דלא אמרו דקאי ארבנן.

ט.

במה שנידון בהערה הקודמת לכאורה איכא בה פלוגתא, דמ"ד דברייתא דתניא אידך דילפינן מככם כגר יהיה לכם הקשתיו ולא

בקדשים לערב אחר שהביא אך קרבן אחד (ועיין בשימ"ק אמאי בעי הערב שמש, וע"ע שפ"א וחוי"ב).

אמנם בערוך לנר נקט דהאי דקתני לערב הוא משם דקמ"ל דביום אסור לאכול בקדשים אא"כ יביא עוד פרידה, ואך בלילה התירו לו דיעבד כיון דאינו יכול כעת להקריב עוד פרידה. וי"ל דהוא נמי סבר דהכפרה נשלמת בהקרבת קרבן אחד, אלא דלהשלמת גירותו מחויב בכל מצוות דרמו עליה, ועיין כתר ישועה.

כל הקניין שבתורה אחד עולה ואחד חטאת כאן שתייהן עולות. הנה מצינו שיטות חלוקות בעיקר קרבן דגר, אי מחויב לכתחילה אף בשלמים או דלכתחילה סגי בעולה. וכמו"כ יש לדון אי לכתחילה הוי מין בהמה או לכתחילה הוי תורים ובני יונה, או"ד מה שירצה יביא ואין אחד עדיף מחבירו.

והנה ברש"י (ד"ה הביא) כתב: עולה ושלמים לאו דוקא, ובפשיטות היינו דסבר דאי"צ לכתחילה להביא גם עולה וגם שלמים, אמנם יעוין בחק נתן דלמד בדעת רש"י דמש"כ לאו דוקא קאי אתיבת 'יצא' דמשמע בדיעבד, והיינו דהוא לאו דוקא אלא דלכתחילה שפיר שיביא עולה ושלמים. וע"ע בערוך לנר דדקדק כן בלישנא דגמרא דקתני מה אתם עולה ושלמים אף גר עולה ושלמים, דמבואר דלכתחילה בעי להביא נמי שלמים.

אכן בשימ"ק מיייתי מהרא"ש דלעולם אך עולה לחוד היא העיקר, והוכיח לה מברייתא דהביא פרידה אחת, דדינא הוא דאוכל קדשים לערב.

דמים, דקשה וכי לא בעי הזאה, וביותר לדעת הראשונים (דפליגי על דעת האונקלוס) דסברי דבעי הזאה על העם ממש לגירות, ולא דהוי הזאה על המזבח לכפרה, אתמהה אמאי לא הוזכר הכא הזאה כלל. אלא די"ל דכתבה הגמרא מנ"ל לטבילה דכתיב בקרא 'ויזרוק' ואין הזאה בלא טבילה, א"כ נימא עוד דאין טבילה בלא הזאה, וכהסוגיא דיבמות דהובא לעיל דטבילה הוי הכשר להזאה, [ויש להמתיק בזה דכיון דהזאה אינה על כל הגוף, לכך בעי מקודם טבילה להכשיר ולחבר כל הגוף לטהרו להיות כישראל], וכיון שכן נימא דבדקתני טבילה שמעינן נמי הזאה דהוה כחד, ויש לדון בזה. ושוב אמרו לי דכדברים האלו כתב בערוך לנר, עיי"ש.

במשנה בא על השפחה ביאות הרבה מנ"ל אלא לעשות שוגג כמזיד. והקשו בבי מדרשא דלכאורה קושית הגמרא אי על מזיד מביא קרבן על שוגג לא כ"ש, ולכאורה יש לישב דיש לומר דכשחידשה תורה מזיד כשוגג היינו דמזיד בש"ח הוי כשוגג דעלמא לחייבו קרבן, וא"כ שוגג דידיה הוי כאונס דעלמא דאף בקרבן אינו מחויב, ולהכי קמ"ל לעשות שוגג כמזיד.

ונכתוב קרא פתאום דמשמע שוגג ומשמע מזיד ומשמע אונס וכו', כתב רחמנא פתע דשוגג לגלויי עליה דפתאום דאונס ומזיד. ולכאורה אכתי יש להקשות מנ"ל נמי לאונס, הא אפ"ל דפתע היינו שוגג ופתאום היינו מזיד, מדמצינו קרבן במזיד בכ"מ כמבואר במשנה. ואולי כוונת הגמרא דכיון דכתיב פתע והיינו שוגג, שמעינן דפתאום היינו כולהו שוגג אונס ומזיד,

לקרבנותיכם, א"כ ליכא להוכיח אי עולת בהמה או עולת העוף הי מייניהו עדיפא, אמנס לדרשת רבי (עיין בדברי הש"מ הובאו בהגו"צ) שאי אתה מוצא אלא עולת העוף, לכאורה שמעינן דדוקא עוף ולא בהמה דאינה כולה לה', וכדכתב רש"י דעורה מיהא לכהנים. [אמנס בברייתא דלעיל דמרבי עוף מקרא 'ועשה אשה ריח ניחוח להשם' שמעינן דאף עוף בכלל ולא דאך עוף, א"כ שמא בדברי רבי נמי נימא הכי, וצ"ע בזה].

ואין הזאה בלא טבילה, נתבאר בסוגיא ביבמות מו: דהך טבילה הוי מקמי ההזאה ובאה כדי להכשיר ההזאה, ויש לדון האידנא דליכא הזאה אי נימא דטבילה לגירות נמי אי"צ, עוד יש להבין דבתוס' שם הגירסא בסוגיין אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והזאת דמים, וזהו דלא הגירסא דילן והרצאת דמים דהיינו קרבן. ויש לדון להגירסא דשם מנ"ל דגר בעי קרבן, אכן זה יש ליישב דהזאה נמי הוי מדם הקרבן, וכשמצרכינן הזאה הוי דמחויב בקרבן. ולפי"ז הדרינן למאי דמספק"ל מקודם בהאידנא דליכא קרבן ולהנתבאר ליכא נמי הזאה, שמא טבילה לגירות נמי לא בעי, וצ"ע.

ושו"ר בתו"י (ד"ה ואין) שכתבו: להביא גר שבא בזמן הזה להתגייר דצריך טבילה, ובערוך לנר ביאר דכוונתם להקשות מנ"ל שגר בזמן הזה דליכא הזאה שיצטרך טבילה.

וכהמשך לדברים יש לתמוה בדקתני בסוגיין מילה טבילה והרצאת

וכיון דפתאום היינו כולהו אי"כ שמעינן אף באונס דאיכא קרבן, אמנם בלישנא דגמרא לא ברירא הכי וצ"ע. ושמא ברש"י (ד"ה הא) בסו"ד אפשר שכתב כן דז"ל: להכי כתב פתע לגלות עליה דפתאום.

רשיד"ה בכולן כתב: בכל המביאין עולה ויורד שבאותה פרשה כגון מטמא מקדש ושבועת ביטוי וכו'. הקשו בבי מדרשא אמאי כתב כגון הא כתב להדיא כל המובאים בפרשה, והניחו דמצינו בכ"מ דכתב כן. אכן נראה דרש"י דק בדבריו אלו, דהא הזכיר מטמא מקדש ולא הזכיר מטמא קדשים, אף דבפרשה כתיב נמי מטמא קדשים בהדי שבועת העדות, וגביה נמי נאמר 'ונעלם', ומשו"ה כתב רש"י 'כגון'.

ט:

סד"א במפלת תאומים מודה רבי יהודה לרבנן קמ"ל. יש לדקדק אחר העיון בדברי רש"י בסוגיין דמפרש דלרבנן מחייב חד קרבן על הלידה האחרונה, אמנם הכא פירש דהשלישי (וכן השני) לאו בר קרבן הוא, וכיון דהוי חדא לידה אריכתא חייב קרבן אחד, והיינו על הלידה הראשונה, ונמצא לפ"ז דהך דמודה ר"י לרבנן הוי בהך דמחויב בקרבן אחד, אבל אי הוי קרבן על הלידה הראשונה או על האחרונה בהא פליג אף להו"א.

ויש שביארו דלעולם ר"י להו"א סבר כרבנן לגמרי, והיינו דמחויב קרבן אחד על הלידה האחרונה, ומש"כ רש"י ושלישי לאו בר קרבן הוא היינו דאינו מוסיף קרבן על לידה שלישית בפני"ע, מלבד הקרבן שבו פוטר את כל הלידות.

י.

רשיד"ה וממלא ימי וכו' והדר מני שמונים ימי טוהר לשני. ולכאורה צ"ע מאי דכתב דמני שמונים, הא סגי לספור ס"ו ימים לטהרה דשני, כיון די"ד ימי לידה דשני כבר מנתה מיד אחר הלידה כשנטמאה, וא"כ נשאר למנות אך ס"ו ימי טהרה, וצ"ע.

ושו"ר דהשימ"ק פירש לסוגיין כפירש"י אך סיים והדר מני ס"ו יום לימי טוהר דשני. אמנם בדברי רש"י שמא יש לבאר דה"פ והדר מני להשלמת שמונים יום, דהיינו עוד ס"ו ימי טוהר.

ויעוין בנר תמיד דלמד בדעת רש"י באופ"א, דהנך שמונים יום דכתב רש"י דהדר מני, היינו י"ד יום להשלמת ימי טוהר דראשון שנגרעו בספירת י"ד ימי טומאה דשני, ואח"כ עוד ס"ו יום לימי טוהר דשני דבהם נבלעים נמי ימי טוהר החסרים לראשון, והוכיח כדבריו מדברי רש"י ד"ה שוחטין שכתב בתו"ד ביום מ' לזכר עי"ש.

וצריך להבין דבריו אמאי הנך י"ד ימי טוהר שהופסדו בימי טומאה דשני לא נבלעים נמי בס"ו ימי טוהר דשני, וצ"ע בזה. אמנם בחזו"א (כריתות סימן לו) ביאר בדעת רש"י (ד"ה אמר ר"ח) דלעולם היכא דלידה שניה הוי תוך ימי טוהר דראשון התם הוא דמנינן ימי טוהר לראשון וימי טוהר לשני כ"א בפני"ע, אבל היכא דלידה שניה הוי בימי טומאה דראשון וקודם דהתחיל למנות ימי טהרה דידיה בכה"ג מנינן ימי טוהר לשניהם בהדי הדדי, וכמו בלידת תאומים

דהאשה מונה חד ימי טוהר לתרוויהו,
וכמו"כ בלידת תאומים יום אחר יום,
עיי"ש.

יא:

מתניתין, זו חומר החמיר
בשפחה שעשה בה את המזיד כשוגג.
הנה בתו"ט הביא את דברי הרמב"ם
ריש מסכת שבת וז"ל: שאין בכל
המצוות שיש לנו מצוה יתחייב בה
השוגג מלקות אלא שפחה חרופה בלבד
שהוא לוקה אפילו על השוגג, עכ"ל.
וביאר שם את דבריו דס"ל להרמב"ם
בזה דהיכא דהיא שוגגת נמי לוקה,
ומאי דקתני 'עשה בה שוגג כמזיד' היינו
בין גבי האיש ובין גבי האשה דתרוויהו
חייבים אף בשוגג האיש קרבן והאשה
מלקות כדינם במזיד.

אמנם האחרונים כתבו דטעות
נפלה בדברי הרמב"ם האלו, מ"מ
התו"ט מיישב הדברים, ומ"מ כתב
דהרמב"ם גופיה הדר ביה בהלכות
איסורי"ב (פ"ג) וסבר דבאשה לא עשו בה
שוגג כמזיד, ובשוגגת פטורה ממלקות.

אכן תוס' בסוגיין ובשיטמ"ק
מיייתי כן נמי מתוס' במקו"א סברי
דהאשה בשוגג פטורה, ומאי דקתני
'ובשפחה חרופה עשה בה מזיד כשוגג'
קאי אאיש שבא על שפחה חרופה, דאף
בשוגג דינו כמו במזיד דחייב קרבן,
ומשא"כ באשה שפטורה. [ועייין בזה
בערוך לנר דביאר דחויב אשם דשפחה
חרופה שפיר הוי חומר מכרת דכל
העריות, כיון דגבי כרת מהני תשובה
לפוטר, ומשא"כ קרבן דלא יהני ליה
תשובה לפוטרו, וע"ע בכתר ישועה].

ובפשיטות נראה דמקור דברי
הנך ראשונים דדין שוגג שווה למזיד אך
גבי האיש ולא גבי האשה, הוא
מהסוגיא לעיל ט. דמייתנין ילפותא
להך דינא מקרא ד'על חטאתו אשר
חטא' דהוא נאמר אחר קרא דביקורת
תהיה וכו' עיי"ש, והך קרא איירי באיש
ומנ"ל לומר הך דינא אף גבי אשה.
אמנם יעוין בתו"ט הנ"ל דיישב לזה
להו"א דהרמב"ם, עיי"ש.

והנה רש"י (ד"ה בזמן) כתב:
דאשה לוקה בזמן שהיא גדולה ובת
עונשין. ולכאורה יש לדקדק דלא כתב
דלוקה אך כשהיא מזידה, אכן מ"מ י"ל
דסמך אדלעיל ד"ט. דכתב שם דמלקות
שייך אך במזיד ולא בשוגג, וכ"כ בעמוד
זה במשנה דכל העריות. ויעוין בחידושי
מנחם שלמה (קמט) דדרכו של רש"י
לכתוב דבריו מחולקים במקומות
שונים.

כל העריות עשה בהן את
המערה כגומר וחייב על כל ביאה
וביאה. אבל בשפחה חרופה הדין הוא
דחייב קרבן אחד על ביאות הרבה,
והנה דין קרבן איכא אך באיש ולא
באשה, והסתפקתי מה הדין גבי האשה
אי נמי דינה כהאיש דמחויבת מלקות
אחד על עבירות הרבה, או"ד דאך גבי
האיש נאמר הך דינא, והאשה מחייבא
מלקות על כל ביאה וביאה בפני"ע.

ועלה בדעתי לומר דשמא
מיתלא תלי בדעת הראשונים דלעיל,
דהנה לעיל ט. ילפינן להך דינא
דבשפחה חרופה חייב קרבן אחד על
עבירות הרבה מקרא וכפר עליו הכהן
וכו', ומהך קרא גופיה נמי ילפינן לעשה
בה שוגג כמזיד, ומעתה שמא אפשר
לומר דלהו"א דהרמב"ם דדין עשה בה

דאף דהיא במזיד חייבת מלקות מ"מ בשוגג תיתי קרבן כדין האיש, או דאפ"ל דהיא בשוגגת שפיר פטורה, אך מ"מ במזידה תילקי ותיתי קרבן (ועיין ברבוותא דביארו אמאי ל"א בכה"ג קלב"מ, יש שכתבו דמלקות הוה עונש והקרבן לכפרה, ועוד דרכים נאמרו בזה).

וראיתי בכ"י ועוד דלמדו כביאורא בתרא דבמזיד תיתי קרבן מלבד המלקות, אמנם בהערות הגרי"ש למד כאידך ביאורא דבשוגג הוא דתיתי קרבן. ולפ"ד יש לבאר מאי דקתני בגמרא אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן, דלהך ביאורא היינו דכשהיא שוגגת אף דמביאה קרבן, מ"מ כיון דאינה לוקה ילפינן מקרא דביקורת דאיירי במלקות דאין האיש מביא קרבן.

ואולי יש לתלות הנך תרי צדדים בפלוגתת הראשונים דלעיל, דלהו"א דהרמב"ם דהאשה בשוגג נמי חייבת מלקות, א"כ ודאי קושית הגמרא דהאשה מלבד המלקות תיתי נמי קרבן, אמנם לתוס' ודעימיה דהאשה בשוגג פטורה אולי קושית הגמרא דבשוגג אף דפטורה ממלקות מ"מ תיתי קרבן כדין האיש.

ומנין דהדין ביקורת לישנא דמלקות הוא א"ר יצחק תהא בקראי וכו' רב אשי אמר בביקור תהיה כדתנן אין אומדין אותו אלא מכות הראוין להשתלש. כתב בשיעורי הגרי"מ דהך דינא דבעינן מכות הראוין להשתלש הוי מעיקר דין מלקות ולא דין צדדי בהמלקות, ולכאורה מדודק כדבריו ברש"י (ד"ה בביקורת תהיה) שכתב:

שוגג כמזיד הוי בין גבי האיש ובין גבי האשה, א"כ הכי נמי נימא בדין קרבן אחד על ביאות הרבה דה"ה נמי באשה דחייבת מלקות אחד על ביאות הרבה. אך לתוס' ודעימיה דדין שוגג כמזיד הוי אך באיש ולא באשה א"כ ה"ה נמי בדין חיוב אחד על ביאות הרבה דליהוי אך באיש ולא באשה, ואייה שפיר מיחייבא מלקות על כל ביאה וביאה בפנ"ע.

אמנם אחר שכתבתי הדברים הראוני מפורש ברמב"ם (הלכות איסורי"ב פ"ג הי"ד) דכתב דהאיש חייב קרבן אחד על ביאות הרבה, אך האשה מחייבא על כל ביאה וביאה מלקות בפנ"ע. ואין קושיה מדבריו אלו על מש"כ בריש מסכת שבת שהביאו התו"ט, כיון דדבריו אלו נאמרו בהלכות אחר דהדר ביה, ופשוט.

וע"ע לקמן במשנת כל העריות דהבאנו דברי הערוך לנר דכתב בפשיטות דמתניתין דידן קאי בין באיש ובין באשה, והארכנו לדון בדבריו. והבאנו שם עוד ישוב הרש"ש ע"פ פירוש הרמב"ם דחייב על כל ביאה וביאה דלא כרש"י, ע"ש.

חומר החמיר בשפחה שעשה

בה מזיד כשוגג. יש להקשות אמש"כ החינוך (מצוה קכט) בזה"ל: גם הקילה התורה בביאתה לפטור בקרבן גם המזיד וכו'. וקשה הא הכא מבואר דהוא חומר. ואולי יש ליישב עפ"ד כתר ישועה דהכא איכא חומר וקולא, קולא גבי מלקות דקל מכרת, וחומר דקרבן, וצ"ע.

אימא הוא מעטיה קרא

(ממלקות) אבל היא תילקי ותיתי קרבן. לכאורה אפשר להבין הך דתילקי ותיתי קרבן בתרת, אופן אחד אפ"ל

במשנה כל העריות וכו'. הקשה בשימ"ק משמיה דתוס' הרא"ש אמאי לא ערבינהו במשנה הקודמת וחילק ביניהם במשנת איזהו שפחה וכו', ועיין בדבריו מה שתירץ. ובעניי חשבתי לומר בזה דחילוק גדול יש בין הנך דניתנו במשנה דלעיל להנך דנישנו במשנתינו.

דבמשנה דלעיל תני ג' דינים דשאני שפחה חרופה מכל העריות, חדא דאינו חייב בה על העראה בלא גמר ביאה, ועוד דחייב קרבן אחד על עבירות הרבה, ועוד עשה בה מזיד כשוגג. ובדין עשה בה מזיד כשוגג נתבאר לעיל דדעת הראשונים דהוי אך גבי חיוב קרבן דהאיש ולא גבי מלקות דהאשה, דבאשה איכא חילוק בין מזיד דחייבת לשוגגת דפטורה. וכן גבי חייב בה קרבן אחד על עבירות הרבה ביארנו שם במשנה דהוי אך גבי האיש, דהאשה חייבת על כל ביאה וביאה בפני"ע.

אמנם בדין דבכל העריות עשה בה מערה כגומר ומשא"כ בש"ח, יש לדון אי קאי אך גבי חיוב האיש או אף גבי חיוב האשה, ומסברא היה נראה דהוי אך גבי האיש כיון דדין זה נלמד מקרא דישכבת זרע' והוא פסוק שנאמר בחיובי האיש וכמוש"כ לעיל, אמנם הראוני דכ"כ להדיא תו"י ביבמות (נה.): מדגלי רחמנא בש"ח שכבת זרע גבי חיוב האשם מכלל דחיוב הלאו הוי קודם גמר ביאה, וא"כ חייבי לאוין הוו בהעראה. מעתה נמצא דכל הדינים דהך משנה קיימו אך באיש ולא באשה.

והנה במשנתנו איכא דין אחד גדול ואחד קטן דהקטן פטור והגדול חייב, ודעת רש"י ותוס' דמיירי אך באיש, דהיכא דהאשה היא קטנה

שאם אינה יכולה לקבל ארבעים אומדין אותה וכו', ומבואר דמעיקרא בעי לאמוד אותה אי יכולה או אין יכולה לקבל ארבעים והוי מדין פיקוח נפש, אך מדין המלקות לאמוד אותה שתקבל מלקות הראויות להשתלש.

ולכאורה נראה לפו"ר דדברי הגרי"מ כבר כתב כן המהר"ל בגור אריה עה"פ 'ביקורת תהיה' דכיון דהמלקות נקראו ע"ש הקריאה ש"מ דקריאה היא העיקר של המלקות בהך שמקריאים לו פסוקים ודברים קשים לחוטא.

ואולי יש לחלק בדבריהם ובהקדם יש לדון בקושית תו"י (ד"ה תהא) דהקשו דהלא לא מפרש שצריך לקרות אלא הכא והניחו בקושיא. ויש לדקדק אמאי לא מקשו כן נמי אדברי רב אשי דמביקורת ילפינן דבעי אומד, ונקשי דהא לא שמעינן דבעי אומד אם לא מהכא (ושמא אינו נכון יעוין מכות כג.). אלא דיש לחלק בזה דלאשמועינן חיוב מלקות בלישנא דביקורת מחמת הביקור והאומד נכון הוא, כיון דאומד היינו לאמוד את המלקות, אבל לאשמעינן מלקות בלשון קריאה תמוה הוא דשמא נימא שהעונש הוא קריאה בלא מלקות כלל, ולכך קמקשו תוס' דוקא בזה.

אמור מעתה דדברי המהר"ל גבי דין הקריאה שפיר הוו, דבלאו"ה ל"ש לקרוא למלקות בלשון קריאה אי לאו לאשמעינן דבעי קריאה והקריאה היא העיקר, אבל חידושו דהגרי"מ הוא מחודש טפי, כיון דסו"ס שייך לקרוא למלקות בלשון אומד וביקור, וכדנתבאר.

הגריי"מ דלפי"ז אף מיישב הסוגיא דלקמן בשלהי פירקין עיי"ש. אכן מ"מ יש לתמוה מדברי התו"י דמיייתנן לעיל דבאשה חייב בה אף על העראה, וצ"ע.

עוד יש לדון בדברי הערוך לנר בדין חיוב קרבן אחד על ביאות הרבה, דכתב דאף האשה אינה חייבת אלא מלקות אחד על ביאות הרבה, דלכאורה בלישנא דמתניתין נראה דקאי איש ולא אאשה, אמנם יישב בזה הרש"ש דלעולם הך דינא הוי בין באיש ובין באשה, ולכך נד הרמב"ם בפירוש הך משנה מפירוש רש"י, ופירש דחייב על מיני ביאות הרבה בין כדרכה ובין שלא כדרכה חיוב אחד, האיש כדינו בקרבן והאשה כדינה במלקות.

אכן אכתי יש לתמוה מש"כ דאף דין עשה בה שוגג כמזיד קאי אף האשה, דלא מצינו מי שאמר כן לבד מהרמב"ם קודם שחזר בו, וצ"ע.

אמר רב יהודה הכי קתני וכו'
אמר רב יהודה אמר רב וכו'. יש להעיר אמאי בהדין דאחד גדול ואחד קטן אמר רב יהודה משמיה דנפשיה, ובדין השני דאחד ער ואחד ישן קאמר רב יהודה משמיה דרב, דלכאורה ענין אחד הוא, וצ"ע.

שניהם פטורים, משום דינא דכל שהאשה אינה לוקה האיש אינו מביא קרבן. אמנם דעת תוס' הרא"ש שהביאו בשימ"ק דהך דינא נאמר לתרי צדדי, והיינו דאף היכא דאין האיש מביא קרבן אין האשה לוקה, ולפי"ז מפרש למשנתינו בדין אחד גדול ואחד קטן דאיירי בין באיש ובין באשה.

וע"פ דברים אלו אמרתי ליישב קושית תוס' הרא"ש, די"ל דבמשנה דלעיל תני דינים בש"ח דנהיגי אך באיש ולא באשה, אך במשנתנו תני דינים דלשיטתו (של תורא"ש) הוּו בין באיש ובין באשה, ויש לעיין בזה.

אכן יעוין בערוך לנר דמיישב הך קושיה בהיפוך מדברינו, דכתב דבמשנה דלעיל תני הדינים דהוּו בין באיש ובין באשה, ומשנתנו תני דינים דהוּו אך גבי האיש. ויש לדון בדבריו, ראשית במש"כ גבי דין מערה כגומר דהוּו אף באשה דאינה חייבת עד שיגמור ביאתו מנ"ל לומר כן, אמנם במנ"ח נמי נקט כן (קכט סקל"ז) דדין שפחה חרופה דפטר בה העראה הוי דשניהם פטורים, וכ"כ החשק שלמה והרד"ל לקמן יב: בדברי ר"ל דמודה ר"מ לחכמים עיי"ש, ועיין בשיעורי

פרק אמרו לו

יא:

עדות העד, דילפינן לה מ'לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת' דאין ע"א יכול לחייב קרבן.

והיכא דהלה שותק דינא הוא דחייב, ובגמרא יבמות (פח.) מבואר דדיינינן לשתיקתו כהודאה, ובביאור הענין איכא כמה דרכים ברבוותא, הרשב"א בקידושין (סה) נקט בפשיטות דהיכא דשותק נאמן העד אחד לחייבו קרבן. והר"ן שם ביאר דאף דעד אחד מצד עצמו אינו נאמן לחייב קרבן מ"מ גזה"כ היא דהיכא דהלה שותק הו"ל דהוא נותן כוח בשתיקתו להעד לחייבו קרבן. ובש"ך (יו"ד קכז ס"י) הביא מתוס' ביבמות דהיכא דשותק הו"ל כידוע שיש רגלים לדבר וסומך על העד, וכלשון התוס' בקידושין (סה): ד"ה רבא) והו"ל נודע לו מעצמו. [ועיין בתוס' קידושין סו: ד"ה רבא, וע"ע במאירי שם].

ולחנך ביאורים שפיר הך דהעד מחייבו קרבן, דלא הו"ל בכלל מיעוטא דהודיעוהו אחרים, כיון דהחויב הוא ע"י שתיקתו, וכדנתבאר.

אך מ"מ אכתי קשה דתוס' נקטו דהך דקתני עד אומר אכל ועד אומר לא אכל וכו' מביא אשם תלוי דאיירי שמי שמעידין אותו שותק, ולכאורה כיון ששותק לשניהם מאי קמ"ל בשתיקתו, והביאור בזה הוא דכיון דשותק לשניהם הו"ל מקיים עדות שניהם או שמודה ששניהם עדותם אמת וממילא איכא ספק, ובספק דינא הוא להתחייב באשם תלוי, וכן ביאר

בלמדנו סוגית משנה זו א"ל אכלת חלב מביא חטאת וכו'. יש להקשות תרתי, חדא הא קי"ל דמקרא ד'לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת' ילפינן מינה דאין ע"א מחייב קרבן ואך לשבועה הוא דקם, והיאך הכא מתחייב קרבן ע"י עד אחד. עוד קשה דילפינן בגמרא 'או הודע אליו למעוטי ולא שיודיעוהו אחרים (ואיכא נמי ריבוי בהך קרא להיכא דשותק ובהמשך יבואר), וא"כ מה אכפ"ל דא"ל העד אכלת חלב הא הו"ל בגדר אחרים שהודיעוהו ואינו חייב. וכן יש לברר אמאי צריכים אנו לשתי ילפותות הך דלא יקום וכו' והך דאו הודע למעוטי אחרים. ובכלל הנך קושיות יש לבאר דברי התוס' (ריש פירקין) דלכאורה הו"ל סתירה בדבריהם גבי היכא דשותק, אי העד נאמן והוא המחייבו קרבן או דהשתיקה של מי שמעידין אותו היא המחייבת קרבן.

ובעזרת ה' ננסה לבאר הדברים, הנה איכא ג' מידות במי שמעידין אותו, או ששותק או שמכחיש, ואיכא נמי שהלה אומר איני יודע ובפשטות כוונתו שאינו מכחיש אלא מסכים שיש הסתברות מסוימת כדברי העד אך אינו מקבל דבריו לגמרי, והדינים בזה חלוקים.

ראשית היכא דאמר לו ע"א אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דהו"ל הכחשה גמורה, דינא הוא שפטור מקרבן כיון דא"א לחייבו ע"י

אמנם הערוך לנר נקט בדעת תוס' דפטור מאשם תלוי, אכן הביא דדעת הרמב"ם דחייב באשם תלוי.

והוא מה אמר להון אילימא דשתיק ולא קמכחיש להו אלא על שתיקה דתרין הוא דמביא חטאת על שתיקה דחד לא, אימא מציעתא עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי טעמא דמכחיש ליה אבל שתיק מיחייב וכ"ש תרי. לכאורה קושית הגמרא היא דהוי מיותר הך דרישא כיון דשמעינן לה ממציעתא וכן פירש רגמ"ה, א"כ אכתי קשה מה המשיכה הגמרא וכ"ש תרי דהא דיינינן הכא גבי עד אחד ובזה אמרינן דממציעתא שמעינן לה, ועוד דהו"ל לומר כדקתני לישנא דגמרא בהמשך 'ממציעתא שמע מינה'. וביותר יש להקשות דהו"ל לגמרא להקשות דאיכא סתירה בין רישא למציעתא, דברישא שמעינן דבשתיקה בעד אחד אינו מביא חטאת ובמציעתא שמעינן דבכה"ג חייב חטאת, וצ"ע. ושוי"ר דהנר תמיד עמד בזה ועיין בדבריו דמפרש דברי הגמרא דמקשה תרי קושיות, ע"ש.

תוד"ה שאם, וי"ל דהתם לענין מלקות. וביאר החשק שלמה (הובא בילקו"מ) דהמחייב של הקרבן הוא הכרת וגבי חיוב כרת איכא תרי קראי חד גבי פיגול וחד גבי נותר, ולכך לענין קרבן אין מצטרפין, ומשא"כ גבי מלקות דהמחייב הוא הלאו, בזה כיון דאיכא לאו אחד לשניהם שפיר מצטרפין.

והקשו בזה מהגמרא לעיל ג: בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא שתי כריתות ולא אחד מהו וכו', ומבואר

הש"ך בסקי"ב, (ועיין בר"ן הנ"ל דל"א דכיון דשתק לשניהם הוי מוכיח ששתיקתו לאו כלום היא ע"ש).

ואיכא עוד גוונא היכא דהלה אומר איני יודע דפטור מקרבן חטאת, כיון שאמר איני יודע, ונתמעט מקרא דאו הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים, והכא הא הוי ע"י אחרים דהא איהו קאמר דאינו יודע.

ובאמת גבי פטור מקרבן אשם איכא חילוק, דהיכא דאיכא עד אחד שאומר לו אכלת חלב והוא שותק דקי"ל דפטור היינו אף מקרבן אשם תלוי, וכתב המ"ק דהוא משום דחסר לו בידיעות הספק, והביאור בזה דאשם תלוי בא על ספק כשיש שני צדדים של ידיעות, אך הכא דאיכא ליה רק צד אחד של ספק ע"י עדות של עד אחד, וליכא ליה העמדת צד שני להספק דהא הוא אומר דאינו יודע, ומשו"כ אינו מביא אשם תלוי.

אך אכתי יש לדון בדברי הירושלמי שהביא הש"ך (שם סקי"ב) דאשם תלוי אינו בא אך על ספק גמור, אלא כל היכא שליבו נוקפו שפיר מייתי אשם תלוי. וא"כ יש לברר וכי גרע היכא דעד אחד מעיד שאכל חלב והלה אומר איני יודע, דפטור מאשם תלוי, ויש לעיין הגדר בזה.

אבל היכא דאיכא ב' עדים אחד אומר אכל ואחד אומר לא אכל בכה"ג איפליגו רבוותא, דהמים קדושים נקט בשיטת תוס' דחייב אשם תלוי, והביאור הוא דסו"ס איכא הכא שמקבל דברי העדים כהעמדת צד וכיון דאיכא ליה ב' צדדים שפיר הוי כספק אכל חלב דחייב מיהא אשם תלוי.

בדאיכא שני עדים שפיר הוי בכלל ידיעה, דזה גופא נתחדש בעדות של שני עדים שנאמנים.

והראוני דברי רש"י בבבא מציעא (ג: ד"ה העדים אין מחייבין אותו קרבן): אם מכחישן, דכתיב או הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים, עכ"ד. חזינן בדבריו דעדות דבי תרי הוי בכלל ריבוי דהודע אליו מ"מ, והיינו דע"י עדותם שפיר הו"ל אצלו ידיעה, ולר"מ אע"פ שמכחישם חייב, אמנם רבנן ס"ל דאף עדות דבי תרי נתמעט דהוי בכלל שהודיעוהו אחרים, (עיין בזה שיעורי הגרש"ר וחיידושי הגרנ"פ בב"מ שם שהאריכו בזה).

אמנם הנה בסוגיין קתני דבי תרי ואין מכחישן לא בעי קרא, וביאורו לדעת רש"י הנ"ל דכששותק הוי בכלל הודע אליו מ"מ, והכי נמי לרבנן דסברי דכשמכחיש פטור היינו שנתמעט מקרא, וא"ת א"כ אמאי קאמרי רבנן דנאמן להכחישם משום מיגו תיפו"ל דלא הוי בכלל הילפותא ד'או הודע אליו' מ"מ, וישב בזה הגרש"ר (ב"מ אות נג) משמיה דהמקנה בקידושין דכשאומו איני יודע הגם שצריכים אנו לידיעתו בכדי לחייבו ולא סגי בהעדאת עדים, מ"מ היה מקום לומר דכיון דאיכא בי תרי שמעידים שאכל, הוא אינו נאמן להכחיש ולומר שאינו יודע, דתלין דשקורי משקר, ובאמת ידוע לו שהאמת כעדותם שאכל, ולכך מהני המיגו לומר שבאמת הוא אינו יודע.

ומעתה יש לדון דלדעת רש"י כשהלה אומר איני יודע דלר"מ חייב, כיון דלא שתיק הוי כהכחשה, דכשאומו איני יודע אף דליכא ליה

שם בסוגיא דלא מצינו שני כריתות ולא אחד, וקשה דלפ"ד החשק שלמה הא מצינו פיגול ונותר. ותירצו בזה בבי מדרשא דהן אמנם דילפינן התם לכל חייבי כריתות דכל שפסולו בקודש ישרף, מ"מ לאו שבכללות לא הוי כיון דאיכא שפיר לאו לכל אחד בפני עצמו, אמנם לאו של פיגול ילפינן מקרא דנותר ולכך לא מיקרו ב' לאוין וכתר אחד.

בא"ד כתבו: אי נמי שאם יפלו לקדירה אחת מצטרפין לתת טעם דהא שם אחד הוא וכו'. וילה"ק ממשנה פ"ב דערלה מ"י רבי שמעון אומר שנים ושלשה שמות ממין אחד או שני מינין ממין אחד אין מצטרפין, והא הכא הו' שני מינין משם אחד וקאמרי תוס' דמצטרפין, ושמא קי"ל כרבנן דהתם דסברי דמצטרפין, כיון שאין הלכה כרבי שמעון וכדכתב שם הרע"ב. וביותר נראה דשאני הכא דהו' ממש ממין אחד של בשר ושם אחד של איסור דהא מלאו אחד קאתו כמושנ"ת, ומשו"ה כו"ע מודו דמצטרפין ולא איפליגו בה ר"ש ורבנן.

בפלוגתת ר"מ ורבנן היכא דשנים אומרים לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי, דלר"מ חייב חטאת ולרבנן פטור דאיכא ליה מיגו.

ונסתפקנו בבי מדרשא בעיקר דין שני עדים דמחייבים לדעת ר"מ אע"פ שמכחישם, אי היינו דדין שני עדים הוי דין תורה שנאמנים אע"פ דהוי שהודיעוהו אחרים ולא אכפ"ל מהך מיעוטא כלל, כיון דבשני עדים אי"צ ידיעה, או"ד דאה"נ דבעי ידיעה אף בדאיכא שני עדים, אך מ"מ

אדם נאמן ע"ע, והיינו משום דבריו בב"מ ג: דהוי מדין הודע אליו, עי"ש. אבל לתו"י דנאמן בהך מיגו משום דלא הושלמה עדותם, א"כ שפיר נאמן בהך מיגו אף לכל דבר.

תוד"ה או (בתו"ד) כתבו: לכך יש לומר דהא דנאמן הכא משום דמתרץ דיבוריה וכו', וה"פ מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי פטור וכו', והכי מתרצינן מילתיה דהכי היה דעתו וכו'.

ובפשטות נראה הביאור בדבריהם דלאו איהו עצמו מתרץ דיבוריה אלא אגן מתרצינן ליה דהכי היה כוונתו כשאמר לא אכלתי דהיינו לא אכלתי שוגג אלא מזיד, אכן בתוס' בב"מ (ג: ד"ה מה) כתבו דאיהו עצמו הדר ותירץ דבריו שנתכוון לא אכלתי שוגג אלא מזיד, ובהא פליג ר"מ דאינו נאמן במה שפירש דיבוריה, אמנם השיטמ"ק שם הביא ריטב"א דהב"ד הם מתרצים דבריו.

תוד"ה ומוזים. הקשו דבסוגיין שמעינן דעדים עדיפי מפיו שעדים מחייבים קרבן ופיו לא מחייבו קרבן, ובב"מ מבואר דפיו מחייבו קרבן ולא עדים. ולכאורה נראה לומר דלרש"י בב"מ דהובא לעיל לק"מ כיון דסבר דהך דשני עדים מחייבים קרבן היינו דע"י עדים הוי בכלל הילפותא דיהודע אליו מ"מ א"כ מאי דקתני בסוגיין דעדים מחייבים קרבן לאו היינו שהעדים הם המחייבים קרבן, אלא שהעדים מסייעים לו לדעת מעצמו וע"י כך שיודע מעצמו מתחייב, ולפ"ז לק"מ דמבואר דאין עדים מחייבים קרבן. ואך לשיטת תוס' כדנתבאר לעיל בתו"י דעדות דבי תרי לא הוי בכלל הודע,

ידיעה מצד עצמו מ"מ איכא ליה ידיעה מהשני עדים, וכדין שני עדים דלא מיקרי ע"י אחרים, ולרבנן דבמכחיש נמי פטור משום דהו"ל הודע ע"י אחרים הכא נמי באיני יודע יהא פטור. אכן בתו"י בסוגיין (ד"ה אלא) כתבו להדיא דבבי תרי והלה אומר איני יודע דינו כשתיקה, וכיון דבשתיקה לכו"ע חייב הכא נמי יהא חייב. ונראה דפליגי ארש"י וסברי דעדות דבי תרי הוי נאמנים מעצם עדותם וא"י"צ בזה דין הודע, ולכך שפיר מחייבים קרבן כשהלה אומר איני יודע, דא"י"צ כלל ידיעה, וש"י"ר דכן פירש בדבריהם בערוך לנר (בדבריו אתוס' ד"ה עד, בתו"ד).

יב.

או"ד משום דאמרינן מיגו וכו'. הנה מבואר בגמרא בהדיא דלא הוי מיגו דהכא כמיגו דעלמא, דהא הכא אמרינן דנאמן בהמיגו אף במקום עדים, ודינא הוא כן כיון דהוי מתרץ דיבוריה. ונאמרו בה ג' דרכים (עיין ערוך לנר בע"ב ד"ה דאי) רש"י פירש דנאמנות המיגו דהכא הוי כיון דאפשר לתרץ דיבוריה ולא הוינו דבפועל מתרצינן דיבוריה, ובתוס' כתבו דמתרצינן דיבוריה ממש, ודיינינן ליה כאילו טען את תירוץ דבריו, ובתו"י ביאר כיון דלא הוי עדות גמורה לכך מהני מיגו דמתרצינן דיבוריה. ואיכא בזה נ"מ כמוש"כ הערוך לנר לקמן גבי נזיר, עי"ש.

אכן יש לבאר החילוק בין רש"י לתו"י, דלרש"י דחידוש הוא הכא דמתרצינן דיבוריה, א"כ נאמן אך גבי קרבן, וכמו שביאר רש"י גבי סברת

אלא דמה"ת בי תרי נאמנים ואי"צ בזה הודע, אי"כ שפיר מקשו דמבואר בסוגיין דעדים מחייבים קרבן.

יב:

אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה אמר רב יוסף לא אמרה אלא בינו ובין עצמו ולעצמו. כתב החזו"א דמבואר הכא דבדבר שהוא יודע שמותר לו אע"פ שהעדים אומרים לו שאסור דעת רבנן דאף בינו לבין עצמו אסור לו לנהוג היתר בדבר, אך לדעת רבי יהודה בינו לב"ע שרי לנהוג היתר בדבר, וכיון דאיפסיקא הלכתא כרבי יהודה אי"כ שרי ליה לנהוג היתר בדבר. ולכאורה יש להביא ראיה לדבריו מתוס' בע"א ד"ה או, דבסו"ד הקשו וא"ת היאך מחייב ר"מ והאמר לא אכלתי וע"כ לא יביא חטאת, דפירוש דבריהם הוא דכיון דכפרתו הוי דבר התלוי בו, אי"כ אף דר"מ מחייבו בקרבן מ"מ איהו לא יביא, כיון שידוע בעצמו שאינו מחויב קרבן, ואינו רוצה להביא חולין לעזרה.

תוד"ה דאי, כתבו: שהעדים אין מעידים שראו כל המעשה. מבואר בדבריהם דבאמת בעו העדים לראות כל המעשה, והכא כיון שלא ראו כל המעשה לכך מהני מיגו במקום עדים, ויעוין במנ"ח דלכאורה סותר דבריו בזה דהנה (מצווה קכט סקל"ג) כתב דהיכא שראוהו כדרך המנאפים הוי בחזקת שגמר כל הביאה, ובמצוה תקנט סק"ט כתב דכשראוהו כדרך המנאפים הוי חזקה אך שהערה, ולא שגמר כל הביאה, וצ"ע.

עוד יש לדון במש"כ במצוה קכט דהיכא שראוהו כדרך המנאפים

הוי בחזקת שגמר ביאתו, צל"ע אי"כ אמאי קאמר ר"ל הכא דמודה ר"מ לחכמים הא סו"ס העדות נגמרת על פיהם ודלא כתוס', ויישב הגרי"ש דשאני גבי קרבן כיון דחיובו מיתלא תלי בידיעה, אי"כ בעי ממש שיראוהו שגומר ביאתו, ולא מהני לזה חזקה, ומשו"ה מודה ר"מ כיון דהכא הוי העדות מחמת חזקה ומהני המיגו במקום עדים וכמוש"כ תו"י.

ויש לתמוה היאך נימא דסמכינן אהך חזקה גבי חיוב מיתה ולא נסמוך גבי חיוב קרבן, דלכאורה הודע דקרובן היינו דידע שחטא, ולא דבעי בה עדות גמורה טפי מכ"מ. אמנם יש לבאר בזה דשאני קרבן דמצינו בה גדר ספק לחייבו אשם, וגדר ידיעה ברורה לחייבו חטאת, ומשו"ה נמי גבי ידעה אמרינן דלא סמכינן אחזקה, ועיין בזה עוד.

דאי בעי אמר לא נתכוונתי לעדות. בשימ"ק מייתי מהרא"ש דדינא הוא שראית המעשה תהיה ע"מ להעיד, ומייתי מהגליון באופ"א דבשעת שבועה אינו זוכר את העדות, אמנם רגמ"ה ביאר באופ"א דבשעת ראית מעשה לא שמתני דעתי להיות זוכר, ואולי דבריו הם כהרא"ש דלכך בעי בשעת ראיה לחשוב לשם עדות, והיינו כדי שיביט טוב במעשה ויתן דעתו לזה, וצ"ב.

שם אמר ר"ל מודה ר"מ וכו' אמר רב ששת וכו' אמר אב"י וכו'. נסתפקנו אי פליגי הנך אמוראי אהדדי, או דמודו חד לחבריה ואך דמייתו כ"א מיניהו אופן אחר לבאר דפעמים מודה ר"מ לחכמים דנאמן במיגו דמתרצינן דיבוריה. ובפשטות אפ"ל דלא פליגי

וה"פ (עפ"ד תו"י ד"ה דאי) דדעת ר"ל דר"מ מודה אך היכא דהעדות לא גמורה כגון הכא דלא ראו גמר ביאה, והוסיף רב ששת דהכי נמי בנוזר דאע"פ שראו כל המעשה, מ"מ לא היו יודעים מה שבלבו, ואביי הוסיף וקאמר דהכי נמי לענין עדות, שהם לא ידעו שהוא לאו בר הגדה,

אכן למדו בזה דפליגי לדעת רש"י, דר"ל סבר דמודה ר"מ אף היכא דמשים עצמו קצת רשע שאומר שעבר עבירה בשוגג, ופליג עליה ר"ש וסבר דבכה"ג לא מודה ר"מ לרבנן, אלא אך היכא דנשאל על נזירותו דל"ה כלל משים עצמו רשע, ואביי פליג עליה דרב ששת נמי כיון דסו"ס לא הוי טענה שפירתא דהא אומר שמתחרט הוא על נזירותו, אלא דסבר דמודה ר"מ אך היכא דמצי למימר דמעולם לא היה בר הגדת עדות זו.

איבעיא להו ר"מ לחומרא או לקולא. רש"י פירש דדעת רבנן דשרי להפסיק ושיעורא הוי בכדי אכילת פרס, ולר"מ אי נימא דלחומרא קאמר היינו דפליג ארבנן אך אשיעורא וסבר דהוא כאכילת קליות ואפילו כל היום כולו, אבל גבי הפסקה מודה להו דשרי להפסיק, ואי סבר לקולא היינו דמודה לרבנן דשיעורא הוא בכא"פ אך פליג וסבר דאי מפסיק תו אין מצטרף.

ובשימ"ק מייתי מתוס' לפרש באופ"א דלחומרא היינו דמודי לרבנן דהיכא דהפסיק הוי שיעורא בכא"פ, ופליג עליהו דהיכא דלא הפסיק סבר דהוי כאכילת קליות, ולקולא היינו דפליג היכא דהפסיק וסבר דתו לא מצטרף אבל היכא דלא הפסיק כו"ע

סברי דכאכילת קליות. ולכאורה יליע מנ"ל דרבנן יסברו כר"מ דהיכא שלא הפסיק כאכילת קליות, דלא מצינו כן בדברי רבנן, וביותר דבגמרא לא קתני דספיקא הוי אף בדעת רבנן, וצ"ע.

אכן יעוין ברגמ"ה דביאר להספיקא כהתוס' הנ"ל, אך נקט דאו"ד לקולא היינו דפליגי כשהפסיק וכנ"ל בשימ"ק, אך כשלא הפסיק לכו"ע שיעורא בכא"פ, ושמא פירש כן מחמת מה שהקשנו אדברי תוס'.

ג.

אמר רב יהודה וכו' אכל פחות מכשיעור לא התירו לו לירד ולטבול וכו' ואתי למימר וכו'. יש להקשות מאי הו"א איכא דיהני ליה טבילה אחר אכילת פחות מכשיעור אף דאכתי לא נטמא (עיין בזה משי"כ לקמן די"ח: ד"ה ואיבעית אימא), ואין לומר דהו"א דנימא מדמהני טבילה לאוכל פרס מן הטומאה כ"ש דיהני הטבילה לאוכל חצי פרס טומאה, זה אינו כיון דכשאוכל חצי פרס אכתי ליכא ליה שם טומאה כלל דיהני ליה טבילה. [ויעוין בערוך לנר דפירש דלא התירו לו לטבול עד שיעבור זמן של אכילת פרס, דמעתיא ליכא חשש שיצרף עוד אכילת חצי פרס לטומאתו, ואכתי צ"ע מאי הו"א דמותר לו לטבול בכהאי גוונא].

אכן עלה בדעתי חידוש ואיני יודע בזה אי נכון הוא לדינא, די"ל דאיירי דחייב הוא טבילה מחמת טומאה או סיבה אחרת, ולא מחמת אכילת החצי פרס, ומ"מ לא התירו לו לטבול לטומאתו האחרת, אחר שאכל חצי פרס מן הטומאה, שמא אתי למימר דמהניא ליה הטבילה אף

לאכילת החצי פרס, ולא יהא סבור כלל דאכתי מצטרפת אכילה זו עם אכילה שלאחר מכן של עוד חצי פרס ואכתי טמא הוא.

כל האוכלין מצטרפין לפסול

את הגויה בכדי אכילת פרס וכו' ובמסקנא ה"פ דכל כזית וכזית שבו בכדי אכילת פרס. קשה דהתינוח באוכלין דטומאתן הוי ע"י אכילת חצי פרס דהוא בערך ד' כזיתים, דשפיר איכא למימר ביה דאכילת כל כזית שבו שיעורו בכא"פ, אבל גבי משקין דשיעור טומאתן ברביעית מאי איכא למימר.

ושו"ר דהקשה כן בכתר ישועה והביא מהרד"ל דאה"נ איירי ישובא דגמרא גבי אוכלין, ולעולם במשקין בעי שישתה כל הרביעית בכדי אכילת פרס לטמאותו. אכן יעוין בחו"ב דנקט בפשיטות דאף ברביעית דמשקין אי"צ שישתה כולה בכא"פ, אלא אף כששותה ממנה כזית משקה בכא"פ שפיר מצטרף לטמאותו.

התירו לה לעוברת לאכול פחות

פחות מכשיעור מפני הסכנה. עיין בזה בליקוטי הלכות דמיייתי שיטות הראשונים במאי איירי סוגיין, וע"ע בערוך לנר וכן בערוך השולחן (טהרות קלט סק"ו).

אלא אמר רבא היינו טעמא

דבנה טהור דספק וכו'. הנה רבא ביאר דהוי ספק ספיקא וסבר דחלב האשה הוי מעין, ולמסקנא דחתה הגמרא דלא הוי מעין, וא"כ י"ל לדעת רב נחמן דסבר דשם משקה עליה דהוי ספק ספק ספיקא (גי' ספיקות), דראשית איכא להנך תרי ספיקות דקאמר רבא, ספק אי ינק כשיעור, וספק אי ינקו באכילת

פרס או ינקו ביותר מכדי אכילת פרס, ועוד איכא ספק כביאור הגליון דפעמים יונק בתקיפה ואז ליכא טיפת חלב מלוכלכת המכשרת לקבל טומאה.

יג:

ת"ר יין ושכר אל תשת יכול אפילו כל שהוא אפילו מגתו ת"ל ושכר אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר רביעית יין בן מ' יום, אם כן מה ת"ל יין לומר לך שמוזהרין עליו כל שהוא ומוזהרין עליו מגתו. ר' יהודה אומר יין אין לי אלא יין שאר משכרין מנין ת"ל ושכר, אם כן מה ת"ל יין על היין במיתה ועל שאר משקין באזהרה. ר' אליעזר אומר יין אל תשת ושכר אל תשתהו כדרך שכרותו, הא אם הפסיק בו או נתן לתוכו מים כל שהוא פטור.

הנה בדברי רבי יהודה דיין במיתה, יל"ע דלא נתבאר אי איכא ביה שיעורא לחייב, וכן אי בעי דוקא יין דמשכר אי לאו, והנה בשימ"ק מספק"ל אי ביין כל שהוא נמי מוזהר לדעת רבי יהודה, והיינו דפשיטא ליה דודאי איין כל שהוא ליכא מיתה, אך מ"מ מספק"ל אי מוזהר עליה כלל. אמנם בקרבן אהרון על התוספתא (ריש פרשת שמיני) נקט בפשיטות דדעת ר"י ביין דאפילו כל שהוא ואפילו יין מגיתו חייב מיתה. ובהערות מהגר"י"ש למד בדעת ר"י דאף ביין בעי שיהא משכר, ומשו"ה אי היין אינו משכר א"כ אף ביותר מרביעית אינו חייב, ואי משכר הוא אף בפחות מרביעית חייב מיתה. ובכס"מ (ביאמ"ק פ"א ה"ב) מיייתי מתשובת הרשב"א (שסג) דכיון דאיפסיקא הלכה כרבי אליעזר דינא הוא דיין בעי רביעית ושעברו עליו

ארבעים יום, וכששתאן בלא הפסק חייב מיתה, ובשאר משכרים היכא דמשכר הוי באזהרה. ועיי"ש דביאר דרבי אלעזר אזיל בשיטת רבי יהודה.

וצריך להבין במאי איפליגו כל הני רבוותא בדעת רבי יהודה, והנה זה פשוט דהקרבן אהרון למד בדעת רבי יהודה כמובא בגמרא, ומקורה כהאי לישנא בתורת כהנים (ריש פרשת שמיני) כפשוטה, דר"י יליף מדכתיב 'יין' לחיוב מיתה, ולא יליף ר"י גדר של שכרות או שיעור, ולכך נקט דסבירא ליה לר"י דאף על יין כל שהוא ועל יין מגיתו נמי איכא חיוב מיתה. אמנם הגרי"ש וכן יסוד דברי הרשב"א כדביארו כך בכס"מ, דר"י למד מקרא דכתיב 'יין ושכר אל תשת' דביין נמי חייב מיתה אך בדאיכא ביה גדר של שכרות, דלרשב"א הוא רביעית ושעברו עליו ארבעים יום, ולהגרי"ש הוא יין המשכר אף פחות מרביעית.

אכן בדברי השימ"ק דמסתפק אי על יין כל שהוא סבר ר"י כת"ק דאיכא ביה אזהרה, צ"ע מני"ל לומר בדעת רבי יהודה דאיכא אזהרה על יין כל שהוא, דמה נפשך אי יין כל שהוא נכלל בילפותא של 'יין' א"כ חיוב מיתה נמי איכא, ואי לא נכלל בילפותא של 'יין' א"כ אזהרה נמי ליכא, וצ"ע. אמנם יש לומר דהבין דר"י לא פליג בזה את"ק מדאפקיה קרא לאיסורא בלשון 'יין' משמע ליה דסו"ס על כל שהוא יין נמי איכא איסורא אף דחיוב מיתה ליכא בה.

נימא רבי יוסי ברבי יהודה היא ולא רבנן. פירש"י דאמר שיכור מותר בתלמוד ואי אפשר דלא יבין ויורנו

משם, ולא רבנן דאסרו אפילו לשנות בתלמוד וכ"ש שום הוראה. לכאורה אכתי צ"ע דריבר"י לא התיר הוראה ממש ויליף כת"ק מלהורות לאסור הוראה, ומאי תירוצא הוא דהתיר בתלמוד.

ואולי יש לבאר דהנה מאי דהתיר ריבר"י בתלמוד כתב רש"י דהוא אע"פ דפעמים יבין הוראה בתלמודו, והיינו דמ"מ כיון דלומד לעצמו, עד שיבוא להורות לרבים יעין שוב ויחזור בו ולא תצא מידו תקלה, ומשו"כ התיר ריבר"י בתלמוד דהוי חשש רחוק של תקלה מחמת שכרותו, ובאמת ת"ק חשש אף בזה לתקלה, ולפ"ז יש לפרש דברי הגמרא דיצא שרץ טמא וצפרדע טהור ששתויי יין מורין בהן הוראה נימא ריבר"י הוא, דהיינו כיון דבדברי ריבר"י מצינו הוראה שמותרת א"כ נימא נמי דהך הוראה דהיא גלויה לכל דריבר"י היא, ודחינן דבהך דגלוי לכל אפילו רבנן מודו, ומהר"י קורקוס פירש דכיון דגלוי לכל לא מיקרי כלל הוראה.

בא"ד ביסוד פלוגתת ת"ק וריבר"י אי שיכור שרי בתלמוד. רש"י פירש דתלמוד היינו לתלמוד לעצמו, אך מ"מ איכא ביה חשש שיבוא להורות מתוך לימודו, וכ"פ רגמ"ה להדיא דתלמוד היינו לעסוק לעצמו בתורה. אמנם הראב"ד [הביאו בספר יד בנימין] סבר דתלמוד היינו למסור שמועות סדורות ששמע מרבתינו בלא הוספה מעצמו כלל, ובזה דעת ריבר"י דשרי ולת"ק אסור.

והנה במה שפירשנו בדעת רש"י דלתלמוד היינו לעצמו ילה"ק מדבריו

ממעילה ד"ה הנה) משמיה דהאחיעזר,
עיי"ש.

ולפ"ד אמרתי לבאר דהנה לעיל
ה. מצינו דשמן המשחה נעשו בו ניסים
וחד מיניהו דלא נחסר ממנו כלום אחר
שמשחו ממנו את הכהנים ואת הכלים
וכו', וא"כ יל"ע אמאי איכא בה מעילה
הא לא מחסר בה כלום [ועיי"ן מש"כ
אדברי רש"י ב. בגדר מעילה בשמן
המשחה], ועפ"ד הערוך לנר הנ"ל י"ל
דשמן המשחה הוי קדושת הגוף, וכיון
שהוא נהנה ממנו הנאה שיש בה שו"פ
כבר איכא בה מעילה.

י"ד.

הנה בכדי להבין עניני איסור
כולל ואיסור מוסיף והחילוק ביניהם,
הבאתי דברי רש"י בשבועות (כ"ד: ד"ה
מיד') וז"ל: איסור כולל קרי היכא
דאין איסור אחרון מוסיף על החתיכה
כלום אבל מרבה הוא איסור על האדם
בדברים אחרים, כגון נבילה ביוה"כ
דלא בא לאוסרה אלא באכילה
ובאכילה כבר אסורה היא משום
נבילה, נמצא שלא הוסיף עליה איסור
אחרון כלום, אבל ריבה איסורה על
האדם לאוסרו בכל אוכלין שבעולם,
ואמרינן מיגו דחל יוה"כ על האדם
ליאסר בשאר אוכלים משום יוה"כ
כולל נמי את הנבילה עמה להתחייב
משום יוה"כ.

איסור מוסיף כשאיסור אחרון
מוסיף על חתיכה עצמה דבר שלא היה
בה ע"י איסור ראשון, ואוסר החתיכה
האחרון במה שהיתה מותרת קודם
שבא איסור האחרון, כגון חלב של קדש
אסור לאכול משום חלב ומותר לגבוה
למזבח, נעשה נותר מוסיף עליו איסור

בד"ה והא רב שכתב: כיון דתלמוד שרי
כ"ש מדרשות, ואולי יל"פ כדברי הערוך
לנר דמדרשות היינו שדורש באגדה
ופעמים השומעים לומדים מתוך דבריו
הלכות, ובזה קאמר רש"י דאי תלמוד
שרי כ"ש מדרשות.

אכן הרמב"ם (ביאמ"ק פ"א
ה"ד) כתב: ומותר לשיכור ללמד תורה
ואפילו הלכות ומדרשות והוא שלא
יורה, ואם היה חכם קבוע להוראה לא
ילמד שלימודו הוראה היא. ולכאורה
סותר דבריו מרישא לסיפא, דברישא
פסק כריבר"י דסוגיין דשרי ללמד
לאחרים, ובסיפא נקט דלחכם אסור
ללמוד לעצמו, והנראה ביאורו דלחכם
אסור ללמוד לעצמו דהוי כלימוד
לאחרים ע"י הוראותיו.

ובאמת מאי דפירשנו לדעת
הר"מ כפשוטו דללמוד היינו לעצמו, כן
פירשו ר"א אזולאי על הלבוש (יו"ד
סימן רמ"ב) וכ"כ החינוך. ומ"מ עיין
בערוך לנר דפירש דבריו דאף במש"כ
הר"מ דחכם לא ילמד, היינו שלא
ידרוש לרבים, ולכאורה דקדק כן
מדברי הרמב"ם בריש הסעיף, וכנ"ל.

תוד"ה ואשם אחד. בתירוצם

כתבו דיש לחלק בין קדושת דמים
לקדושת הגוף, וביאר דבריהם בערוך
לנר דבמעילה בעינן תרתי, בעי שיפסיד
להקדש שו"פ, ובעי שהנאה שלו
מהחפץ תהיה שו"פ, וכתב דהביאור
בתוס' הוא דמחלקים דבקדושת דמים
בעינן להנך תרתי, אבל בקדושת הגוף
עובר במעילה אף בדאיכא שו"פ
להנאתו ובלא שיהא הפסד לקודש
שו"פ. וכ"כ באבי עזרי (פ"ג ה"א

למה שהיתה מותרת לו דנפסל להקרבה, והכי אמרינן מתוך שחל עליה שם נותר לאוסרה על המזבח ואין איסור הראשון מעכב על ידו מלחול שאין זה איסור חל על איסור, חל עליה נמי איסור שם נותר אצל כל אדם האוכלו להתחייב עליו משום חלב ומשום נותר אעפ"י שיש כאן איסור חל על איסור, עכ"ד.

ולהשלמת ההבנה יש לציין לדברי הערוך לנר (ע"ב ד"ה אקדשיה) דהקשה אמאי הוצרך התנא למנות אופנים רבים של איסור חל על איסור, ועוד תימה וכי ליכא אופנים נוספים. אלא דיש לחלק באופנים שהובאו במשניות, די"ל דמשנה קמייתא אשמעינן דאיסור חל על איסור היכא דהאיסורים חלים בבת אחת, ומשנת יש בא ביאה אחת אשמעינן עוד דאחע"א אף באיסור מוסיף בשם אחד, ומשנת הבא על בת בתו אשמעינן עוד דאחע"א אף באיסור מוסיף בב' שמות דהוי חידוש טפי, ומשנת הבא על חמותו קמ"ל חידושא רבתי דאחע"א אף באיסור כולל (ועי"ש שמיישב לפ"ד דברי הגמרא, ובאמת בתוס' בע"ב בכ"מ מבואר כדבריו, אמנם הוא כתב דדבריו לא אתו שפיר ככל שיטות רבוותא).

רשיד"ה ומתרץ לה, כגון דאכל

כזית פיגול מבהמה אחרת בהדה. ונ"ל דפירש כן לאשמועינן דלמסקנא ליכא חילוק בין ב' בהמות ב' חתיכות וב' אברים.

אין בית הבליעה מחזיק יותר

משני זיתים. ובתוס' כתבו פירוש כדרך אכילה, ובפשיטות נראה דכוונתם

לפרש דאדם רגיל אוכל בב"א עד שני כזיתים ובולעם, ואתו לאפוקי מהמרדכי (פסחים קיד). דפירש דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים היינו כשהאוכל שלם, אבל כשהוא מרוסק מחזיק טפי משני זיתים. ולדבריו היינו דגודל בית הבליעה הוא כגודל שני זיתים, ואתו תוס' למימר דלאו היינו גודל בית הבליעה דא"כ מאי מיישב בזה בגמרא אמאי לא מחייב נמי אכזית דם, דסו"ס בגודל בית בליעה של שני זיתים אפשר שפיר לאכול טפי משני זיתים. אלא פירשו תוס' דלא הוי דרך אכילה ביותר מכך, ובמתניתין דקתני יש אוכל אכילה אחת איירי כדרך אכילה [אמנם יש לבאר דברי המרדכי דיבאר סוגיין שפיר כתוס' ישנים דסו"ס דרך אכילה הוא לבלוע כמה שנכנס לפה, ודרך להכניס לפה הוא ב' זיתים ולא יותר].

אכן בנוב"י (קמא או"ח לח, יט) פירש דתוס' אתו למימר דלכאורה יכול לדחוק את עצמו לאכול אף ג' זיתים, לזה יישבו דכיון דאיירי הכא גבי יוהכ"פ א"כ טפי מב' זיתים הוי אכילה גסה דלא חייב עליה. ועי"ע שו"ת חת"ס (קכו ד"ה ותו) דמבאר דברי התוס' דאכילת ג' זיתים שייכת ע"י התגברות ולדחוק את עצמו, וצ"ל דמ"מ אכילה גסה לא מיקריא.

יד:

קתני חייב עליה משום אשת

אב, מי שריא ליה. פירש"י דאין לו אישות בה דאשת אחיו היא, ודחינן דנפלה קמיה ליבוס, ומאי עבר דקתני דקעבר אשניות מדברי סופרים, דהויא כלת בנו דאסורה עליה מדרבנן. ולפו"ר

מודה באיסור כולל היכא דהוי שם אחד, ובתו"י (ד"ה מודה) נקט דרבי יוסי פליג וסבר דבאיסור כולל אאחע"א כלל (וכ"כ רש"י בשבועות כד: ד"ה מודה וצ"ע אדבריו הכא).

השתא נימא דדברי הרש"י קיימו אך לדעת תוס' ותו"י, אמנם יישב הרש"י די"ל דלעולם לא פליגי ומטעם אחר, והוא דהכא מיקרי שם אחד של חמותו. ולפ"ד אה"נ דלא פליגי לדעת תוס', אמנם לתו"י אכתי פליגי וכנ"ל.

ויש להמתיק עוד ולומר דרש"י ותוס' לשיטתייהו אזלי, דהרש"י בישובו הביא מהגמרא דקתני 'שם זימה אחת' דהיינו שם איסור אחד, ופירוש זה הוא מהרמב"ם, אבל רש"י פירש ד'שם זימה אחת' היינו דהנך כולהו ילפינן מחד קרא, וליכא ילפותא לכ"א בפני"ע דליהוי כ"א שם איסור אחר.

ומעתה נימא דרש"י דפירש דרבי יוסי מודה באיסור כולל משו"כ אי"צ לומר במתניתין דהווי שם אחד, דהא בלאו"ה מודה בה רבי יוסי, אמנם לתוס' דסברי דרבי יוסי אינו מודה דאחע"א באיסור כולל אלא היכא דהוי שם אחד, לכך צריך לפרש במתניתין כהר"מ דילפינן מקרא דזימה דהווי כולהו שם איסור אחד, ומשו"ה לא פליגי ריב"נ ורבי יוסי.

אמרו לו שלשתן שם אחד הוא. ובשימ"ק מיייתי תוס' כתי"י דהקשו מלעיל ב: הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו דחייב שלש, ותירצו דהתם מתלתא קראי נפקא ומשא"כ הכא דאיכא חד קרא לשלשתן. ויש

היה נראה ברש"י דשפיר איכא ליה בה חלות אישות, אלא דקעבר על שניות מד"ס. אכן רבינו גרשום נקט דאע"ג דליכא לאביו בה אישות מדרבנן, מ"מ כיון דמדאורייתא שריא ליה חייב עליה משום אשת אב.

ברש"י הנ"ל מי שריא ליה. העירו בבי מדרשא דמ"מ לא נקטינן דקעבר משום אנוסת אביו, משום דמבואר ביבמות ד. דהויא עליה בלאו וליכא בה כרת, וא"כ לא מחייב עליה קרבן.

רשיד"ה מודה רבי יוסי בסו"ד כתב: אבל אשת איש ונעשית חמותו ליכא לא כולל ולא מוסיף, עכ"ד. וצריך להבין אמאי לא הוי איסור כולל בא"א ונעשית חמותו, אמנם י"ל בכוונת דבריו כדכתבו תוס' (ד"ה הבא בסו"ד) דכיון דהוי כולל בבי' שמות בהאי לא מודה רבי יוסי.

דאיכא ברא לסבא. ילה"ק דהא אסורה עליה כבר משום אשת אחי אביו, וצ"ע. וראיתי דיישב בזה הרד"ל (הובא בילקו"מ) דאשת אב חמיר טפי מאשת אחי אביו, דאשת אחי אביו בלאו ובכרת, אבל באשת אב חיוב סקילה נמי איכא, ואיסורא חמור חל על איסור קל.

במשנה רבי יוחנן בן נורי אומר הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. כתב הרש"י דצ"ל דסבירא ליה איסור כולל אף בשני שמות, ופליג אדרבי יוסי. והנה לעיל בדעת רבי יוסי כתב רש"י דמודה ר"י אף באיסור כולל, וא"כ לפ"ד לא פליגי ר"י ורבי יוחנן, אלא דתוס' (סוד"ה הבא) כתבו דרבי יוסי

להעיר דא"כ העיקר חסר מן הספר, דהו"ל למשנה לכתוב דשלתן מחד קרא נפקא ולא דהו שם אחד, וכמו"כ יש להעיר אף אדברי רש"י דפירש כן במתניתין דקתני שלשתן שם אחד הוא, דשלתו מחד קרא נפקי, וצ"ב.

טו.

הרי שמות מחולקין והרי גופין מחולקין. הנה מצינו בסוגיין חמישה אופני חילוק גבי חיובי חטאת, שמות מחולקין, גופין מחולקין, מעשים מחולקין, ואיכא נמי היכא דמחולקין במציאות דא"א לערבן, ובי' שיעורים של איסור דדינא בזה לכו"ע דאינם מחלקים גבי קרבן.

ומסברא הך דשמות מחולקין לחלק לחטאות הוי מבואר ופשוט טפי מגופין מחולקין כדמצינו כן בכ"מ דשני שמות של איסור הוו חילוק לחייב עכאו"א, אמנם כן מבואר בשימ"ק מדנקט דקרא ד'ערות אחותו גלה' הוי ילפותא אך לגופין מחולקין, ושמות מחולקין אי"צ קרא. אכן בתוס' (ד"ה הרי) כתבו דמהך קרא ילפינן לתרווייהו, והיינו בין לשמות מחולקין ובין לגופין מחולקין (וכן משמע בסוגיא לעיל ב:), וא"כ לדעת תוס' י"ל דר"י ור"ג דסברי דשמות מחולקין עדיפא היינו מסברא ולא מקרא.

ובביאור הך דמעשים חלוקין לפו"ר הו"א דהיינו בכלל גדר גופין מחולקין, ואינו נכון מדמצינו באותו ואת בנו, דכששוחט הבן שהוא נמי הוי אב, חילוק חטאות הוי משום גופין מחולקין אף דאינם מחולקין במעשה דהוי מעשה אחד, ויל"ע בזה.

ויסוד הך דמעשים מחולקים נתבאר בברייתא דת"ר בא עליה וחזר, ובא עליה וכו' חייב עכאו"א דברי ר"א, וחכמים אומרים אינו חייב אלא אחת, והיינו דסברי דמעשים אינם מחלקים לחטאות. אכן קתני התם דמודים חכמים לר"א בבא על ה' נשיו נדות בב"א שהוא חייב על כל אחת ואחת וכו', וטעמא דהכא מודו חכמים כיון דהוי גופין מחולקין. נמצא דדעת חכמים דאין המעשים מחלקים גבי קרבן, אך לר"א לדעת רבה מעשים מחלקים ולרב יוסף עצם הך דהו"ב מעשים אינה סיבה מספקת לחלק לחטאות.

אכן לדעת רב יוסף (בשיטת רבי אליעזר) איכא חילוק לחטאות היכא דהו"ב מעשים שא"א לערבן, וכגון ב' ביאות דא"א לערבן, ומשא"כ קוצר וקוצר דל"ה חילוק כיון דאפשר לערבן.

טו:

במשנה וכך היו מוכי שחין עושין בירושלים וכו'. ופירש"י דחתכו היבלת משום שלא יהא מאוס ברגל, ויל"ע מאי קמ"ל מתניתין דעשו כן דוקא בערב פסח, וביותר ילה"ק לפ"ד הרש"ש דעבידו כן כדי שלא יהא חציצה בטבילת הרגל דלמאי נקט טפי פסח משאר רגלים, ושמא נימא דנקטיה דהוי חד מן הרגלים ולא דוקא הוא.

אכן נראה לומר לולא דברי רש"י דלעולם עבידו כן דחששו שיפול תוך הרגל או בזמן שלא יוכלו להטהר כדי לאכול הפסח כדבעי, ושו"ר דכ"כ הערוך לנר. ושמא אפשר לומר עוד דהוא נמי כוונת רש"י שלא יהא מאוס

מאליהן, וא"כ שפיר נימא כן אף בדעת התוס'.

בשעת פרישה ממנו הוכשרו.

כתב הערוך לנר להוכיח מהכא דלהכשיר לקבל טומאה ע"י ז' משקין אי"צ שיגעו המשקין בכל צדדי המאכל, אלא סגי שיגעו במקצתו להכשירו לקבל טומאה. ולכאורה י"ל דדבריו מוכרחים אך לדעת רש"י דפירש דסוחטין את הכתישה מהמים שבתוכה, והיינו שהמים נגעו אך במקצתה. אמנם לדעת ריב"א (תו"י ד"ה המוחק) דהמוחק את הכתישה היינו דמחליק באצבעו להמי גשמים שעליה, א"כ הוי שהמים נגעו בכולה או ברובה ולכך שפיר הוו מכשירין לקבל טומאה, וא"כ ליכא להוכיח מיניה דסגי שיגעו המשקין במקצתה, וע"ע תוס' בפסחים כ. ד"ה ובשעת.

במשנה לכאורה יש להעיר

בכמה אנפי, חדא דלכאורה סדר הבאת שאלותיו של ר"ע לאו שפיר הם, דהו"ל לאתויי הך דמשנתינו דה' זבחים שהעלן בחוץ ואכל נותר מה' קרבנות דהוו מענין שאלתו הראשונה על מעשה אחד המחייב כמה קרבנות (בא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו), ורק אח"כ שאלתו על אבר המדולדל שאינו מן הענין הראשון. עוד קשה במשנתינו היאך הורה הלכה רבי יהושע בפני ר"ג שהיה נשיא. ועוד מאי האי דאמר ליה ר"ע אם הלכה היא נקבל, הא קודם שענה רבי יהושע תשובה לר"ע אמר לו לר"ע לא שמענו, א"כ ידע דאינה הלכה אלא שדן ק"ו מעצמו.

והנראה לומר בזה דלעולם ר"י ענה תשובה לר"ע לא בפניו של ר"ג,

ברגל, דמאוס לישנא דטומאה היא כדמתרגם אונקלוס בקרא בכ"מ, וא"כ שלא יהא מאוס היינו שלא יטמא ברגל (אמנם הרש"ש להדיא לא למד כן בדברי רש"י). אמנם הערוך לנר העיר בזה דלא יהני ערב פסח דבכדי להיטהר בעי ז' ימים קודם הפסח.

תוד"ה מצד כתבו: אלא יש

לפרש משום דהוי שלא לרצון כל זמן שהם על בגדיו. לכאורה יש לתמוה דשלא לרצון הוי טעמא אך גבי הכשר, כיון דדינא הוא דמים המכשירין לקבל טומאה הוו הכשר אך כשניתנו לרצון דילפינן לה מיכי יותן, וא"כ אמאי לא מיטמאו ממנו המים שעל בגדיו, ואין לומר דבאמת נטמאים דהא מפורש בגמרא דהמים טהורים, ועוד מאי דקתני יצאו מכולן הרי מכשירין, הו"ל למימר טפי דהרי מיטמאין, וצ"ע.

ויעוין בערוך השולחן (טו"א קעח יח) דשלא לרצון הוי טעמא נמי דהמים לא נטמאים (דהוו מחובר) כמו דלא מכשירין.

בא"ד בתירוצם הנ"ל יש להבין

אמאי הוי שלא לרצון, הא תוס' כתבו מקודם דכשסוחט המים מבגדיו משום שאינו רוצה בהם הוי לרצון כיון דאחשבינהו, א"כ ה"ה הכא נימא כיון שסוחט המים מלמעלה למטה הוי דאחשבינהו, ואמאי מיקרי שלא לרצון. ויש מי שפירש בבי מדרשא דסוחטין דקתני היינו דנסחטו מאליהן, וצ"ע בזה. אמנם הראוני שהרמב"ם כשכותב משנה זו (טו"א פ"ב ה"ו) נקט בזה"ל: המים שעליו אע"פ שירדו מצד העליון לתחתון טהורין, ומבואר בדבריו דירדו

אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת, וכן במשנתנו בדברי ר"ש נקט תחילה הצד שחייב אחת על כולן ואח"כ הצד שחייב על כל אחת ואחת, משא"כ בה' זבחים שהעלן בחוץ נקט תחילה הצד שחייב עכאו"א ואח"כ הצד שחייב אחת על כולן, וצ"ב. ושמה נימא דלא דק, וראיה לדבר מדמייתי בגמרא דברי ר"ש הנ"ל ונקט קודם הצד שחייב על כל אחת ואחת, ובהיפוך ממאי דנקט ר"ש במשנתנו.

טז.

רשיד"ה בה' העלמות, העלמות
הוא דמחלקין אבל זבחים לא. הקשה הערוך לנר דזיל שפיל לסיפא דלאחמ"כ נקט בברייתא חילוק דזבחים, וא"כ מאי דיוקא הוא הא א"א לומר ב' דיבורים בב"א, והניח בקושיה. וישבו בזה דיש חילוק בלישנא דברייתא דברישא קתני אכל ה' חתיכות נותר מזבח אחד בהעלם אחת וכו' דהו תרתי זבח אחד והעלם אחד, אבל בסיפא קתני אך בחמש העלמות ולא הזכיר נמי ה' זבחים כברישא, ומכאן למד רש"י לדייק דהעלמות מחלקין ואין זבחים מחלקין.

היכי דמי ה' מעילות. כתב הערוך לנר דכ"א חידש טפי מחבירו ופליגי אהדדי, ועיין בליקוטי הלכות דנקט דלא פליגי, ולפ"ד הערלי"נ נמצא דריו"ח דקאמר כגון שאכל בה' טעמים הוי חידושא רבתא טפי מאחריני. והנה בביאור דבריו איפליגו רש"י ותוס' דלרש"י ה' טעמים היינו חמישה מיני בישול כגון צלי מבושל כבוש שלוק וצלי קדר, ולתוס' היינו דבישל עם פלפלין זנגביל קנה וקנמון וקדה.

אלא דכששאל ר"ע את ר"א ור"י יחדיו ענו לו לא שמענו, ואח"כ במקו"א ענה לו ר"י תשובתו, ומדוקדק כן בלשון המשנה, דלעיל קתני אמרו לו לא שמענו אבל שמענו וכו', והכא ליכא תיבת 'אבל' שענינה דיבור אחד, אלא קתני א"ל לא שמענו א"ר יהושע וכו' דמשמע דא"ר יהושע לא היה כהמשך לדברים שלפני"כ, ובזה מיושב דלא הוי שהורה הלכה בפני נשיא.

ולפ"ז יש לומר עוד בביאור סדר המשניות, דהנה זה ודאי שר"ע עצמו שאלן כסדר הענין, אלא דתנא דמתניתין הביא שאלותיו בסדר אחר, והיינו משום דבמשנתנו איכא לדברי ר"י דענה לר"ע תשובה וזה לא היה במקום השאלה באיטליס של עימאום כדנתבאר, אלא ענה לו בזמן אחר, וי"ל דמשו"כ נמנו מקודם כל שאלותיו של ר"ע ששאל באיטליס של עימאום, ולבסוף קתני לתשובתו של ר"י דענה בזמן אחר, ולכך השאלה שעליה ענה ר"י נשנית לבסוף, דאם היתה נשנית קודם להשאלה על אבר המדולדל א"כ הוי בלבול בדברים, דהיה נמצא דנשנית נמי לתשובתו של ר"י שנאמרה לו במקו"א, ואח"כ שוב חוזרים לשאלתו של ר"ע באיטליס.

ולפ"ז שפיר נמי מה שא"ל ר"ע לר"י אם הלכה היא נקבל, דשאלו האם מה שאמר בתחילה לא שמענו היה מפני כבודו של ר"ג אך באמת שמע כן, או דבאמת לא שמע מרבתי אלא שדן בזה מעצמו.

שם במשנה יש להעיר בדקדוק
הלשון דמשנתנו, דבמשנת הבא על אחותו בשאלתו של ר"ע קתני מהו חייב

וכמו"כ יש להסתפק לעיל בדברי תו"י (טו) ד"ה האוכל, וצ"ע.

הבא על הבהמה יוכיח, ופירש"י שחייב על כל ביאה כדאמרן לעיל טעמא שא"א לערב הביאות. אבל שבת מיקרי אפשר לערב כדלעיל גבי קצר וקצר, ושמא אפ"ל דהכא כיון דהוי שבתות הרבה לכך לא מיקרי שאפשר לערב המלאכות, וכ"כ בעולת שלמה (לקמן יז. ד"ה וטבלה), ולפ"ז אפשר לומר דרש"י פירש דבהמה תוכיח אפילו כדעת רב יוסף דטעמא דר"א דא"א לערבן הכא שפיר דמי, ובהמה תוכיח לשבת.

טז:

א"ל אביי לרבה וכו' הקשו בתוס' (ד"ה דתנו) מה הכריחו לרבה מהך ברייתא לומר דלא כאביי, ועיי"ש מה שתירצו. ויש להמתיק קושייתם דהנה לאביי לא איפליגו ר"א ור"ע, ואך לרבה הוא דפליגי בזדון שבת ושגגת מלאכות דלר"ע חייב חדא ולר"א חייב תרתי, ולכך מקשו תוס' אמאי רבה לא קאמר כאביי דלדבריו ליכא פלוגתא דתנאי. וי"ל עוד דהוא טעמא דרש"י (ד"ה ולא) טרח לבאר במאי איפליגו רבה ואביי, והיינו דאתי לאשמועינן דלאביי לא איפליגו ר"א ור"ע.

ומודה ר"ג שאם כתב אות בשבת זו וכתב אות בשבת אחרת שפטור ותניא אידך וכו'. וקשה לי אמאי לא מחלקינן הכא כדמחלקינן גבי תמחויין לעיל יב: ונימא דסבר ר"ג דגופיין מחלקיין אך לחומרא אבל לא לקולא. ואמרו בזה בבי מדרשא דאך בתמחויין שייך למימר כן כיון דכשאכל פחות מכשיעור לא שמיה אכילה, ולכך

ומעתה יש לפרש דרש"י לשיטתו אזיל במאי דביאר לעיל ד. (ד"ה כגון) דתמחויין היינו כגון תבשיל וצלי, ולכא"ו אמאי נקט האי טפי מכל הביאורים דנשנו בסוגיין בביאור הך דתמחויין מחלקיין, אלא די"ל דלשיטתו אזיל דסבר דהם דברי ריו"ח דתמחויין היינו ה' טעמים, וא"כ הא הוי חידושא טפי מאחריני.

במשנה הבא על הקטנות יוכיח שאין בה אלא אזהרה אחת וחייב עכא"ו"א אמרתי לו וכו' יש בהן לאחר זמן. ולכאורה תמוה הוא דמאי אכפ"ל דיש בה לאחר זמן הא אכתי עתה ליכא בה איסור, וא"כ ליכא מה שיחלק דליהוי חייב עכא"ו"א. וביותר ילה"ק לפ"ד הקרבן אהרון שהובא בערוך לנר לעיל דב' אזהרות היינו דבבא על חמש נדות הוו חלוקים כיון דכל נדה אסורה ביה מאיסור אחר מחברתה, ואף דהוא אסור על כולם מחד איסור מ"מ הוו שפיר חלוקים לקרבנות. וא"כ הכא כיון דהוא אסור בכל הנדות, וליכא חילוק בהן כיון דהם קטנות וליכא להו איסור, א"כ צ"ל דאינו חייב על כולן אלא אחת.

אכן בהערות הגר"ש הביא מהגר"ש קלוגר (חכמת שלמה או"ח שמג) דהוכיח מהכא דדעת ר"ע דמי שעבר עבירה בקטנות צריך כפרה כשיגדיל, וכמוש"כ הרמ"א שם.

בנדה שיש בה שתי אזהרות. יש לדון בגדר הדברים אי היינו דכיון דיש בה ב' אזהרות הוי טפי בכלל גדר של גופיין מחולקיין, או"ד דהוו מחולקיין מצד עצמם מחמת שיש בהו ב' אזהרות.

לא שייך לבוא ולומר דיש משמעות לתמחוי שאכל ממנו שיגרום חילוק גבי הקרבן.

פרק רביעי

רשיד"ה אכל אחד מהן, וכסבור שומן הוא ואח"כ נודע שהאחד היה חלב. והנה בדין אשתו ואחותו עמו בבית פירש רש"י באופ"א והיינו דשגג באחת מהן דכסבור זו היא אשתו, ולכאורה יל"ע אמאי שינה רש"י בפירושו להנך ב' דינים, דגבי אכילה פירש דמתחילה סבור היה דשתי החתיכות שומן הן ואח"כ נודע לו דהאחד חלב, וגבי ביאה פירש דידע מתחילה דאף אחותו עמו בבית אלא דסבור שזו היא שבא עליה היא אשתו.

וי"ל דהנה גבי אכילה אשמעינן רש"י חידושא טפי דל"ש להשמיעו בביאה (דל"ש לומר שהיה סבור דאשתו ואחותו שתייהן הוה אשתו), והיינו דקמ"ל דאף היכא שמתחילה היה סבור דליכא בפניו כלל חתיכת איסור, מ"מ כיון שאח"כ נודע שהאחד היה חלב שפיר מיקרי איקבע איסורא.

אכן יעוין בערוך לנר דיצא לבאר אמאי נקט התנא ג' אופנים של ספק אחד, והיינו שומן וחלב לפניו, אשתו ואחותו עמו בבית ושבת וחול, ובתו"ד לכאורה מיושבת נמי הקושיה בדברי רש"י. אמנם הוא ביאר דכל דין משמיע חידוש טפי מחבירו אבל לדברינו יצא דדין קמא חידוש טפי מהדין שלאחריו, וקצ"ע בזה.

במשנה ואפילו אכל ספק יש בו כשיעור וספק אין בו. רש"י פירש דכסבור שומן הוא, ולדבריו יל"ע מאי ואפילו דקתני, הן אמנם דבהך ספיקא איירי דאכל ודאי חלב ולא רק ספק חלב, מ"מ לענין דינא ליכא נפק"מ בזה אי הספק הוא אי אכל חלב, או דהספק אי אכל מהחלב כשיעור, דתרוויהו חד ספיקא הוה, וליכא רבותא בהך ספיקא טפי מספק קמא.

אכן יעוין ברש"י דביאר בדברי רש"י דכסבור שומן הוא, דאתי לאפוקי היכא דידע מעיקרא דהוי חלב אלא שסבור היה דל"ה בה כשיעור לחייבו, והרש"י הקשה אמאי באמת לא מפרשינן הכי לספיקא דמתניתין.

ולדבריו י"ל דשפיר אף לישנא דאפילו, כיון דקמ"ל בהך ספיקא דאף דהו"א דמיקרי מזיד כשאכל ודאי חלב אף שסבור היה דבחתוכה שאכל ליכא שיעור חיוב, ואשמעינן דמיקרי שוגג וחייב באשם תלוי.

ובאמת אף לשיטת תוס' שפיר לישנא דאפילו, כיון דפירשו לספק יש בו כשיעור דהוי ספק ספיקא, וא"כ קמ"ל דאפילו בס"ס מייתי אשם תלוי.

זי:

ובפשיטות יש לבאר דשפיר איכא חידושא באשתו ואחותו עמו בבית טפי משומן וחלב, והיינו דקמ"ל דמיקרי שוגג אף דהו"א דמיקרי קצת מזיד כיון דהיה לו לברר שפיר, כיון דידע שאחותו נמי הויה עמו בבית.

בא"ד כתב רש"י אבל אם בשעת האכילה היתה לו ספק והזיד ואכלה מספק מזיד הוא ופטור. בביאור דבריו איכא באחרונים דלמדו דכוונתו כתוס' דכיון דידע מתחילה דהוי ספק חלב א"כ ל"ה שב מידיעתו, אמנם קצ"ע בזה דהא רש"י לא הזכיר הענין של שב מידיעתו.

אכן ביארו בזה דהנה יש לדון בגדר המחייב של אשם תלוי די"ל בפשיטות דחיוב אשם תלוי הוא מחמת דאיכא צד ברור דעבר עבירה שחייבים עליה חטאת, אך א"א להביא חטאת כל היכא דלא נודע בבירור שעבר את העבירה, לכך אמרה תורה שיביא אשם תלוי ויהני ליה עד שיידע בודאי שעבר ויביא חטאתו, או דלמא דחיוב אשם תלוי הוי על הספק, והיינו דכשאיכא ליה ספק איסור, דמספק ליה אי עבר עבירה שחייבים עליה חטאת אמרה תורה דדינו עתה באשם תלוי.

[ומטו בזה משמיה דהגר"א גניחובסקי זצוק"ל דשאלוהו על נוסח וידוי דעל חטא, דאחר שמתוודה על חטאים שחייב עליהם חטאת תו אמאי מתוודה עוד על חטאים שחייב עליהם אשם תלוי, והשיב דהוו תרי חיובים אחרים, והיינו דחטאת הוי על חטא שעבר, ואשם תלוי לא הוי על הצד שעבר חטא אלא על מצב של ספק איסור] אמנם יעוין בדברי הספורנו

(ויקרא פ"ה פסוק יט): אשם הוא, אף על פי שלפעמים יובא זה הקרבן והוא לא נכשל באותו החטא, לא יחשוב החושב שמכניס בזה חולין לעזרה, כי אמנם הוא קרבן אשם על כל פנים, אף על פי שלא נכשל באותו החטא שנפל בו הספק, והטעם הוא כי אשום אשם לה', כשלא נזהר בדבר עד שנפל בספק.

ולפי"ז י"ל הביאור ברש"י דהיכא דידע קודם אכילתו דהוי ספק חלב ועל ספק חלב חייב אשם תלוי, א"כ בדיני אשם תלוי הבא על הספק מיקרי מזיד ופטור מן הקרבן.

והנה במש"כ תרי צדדים בגדר סיבת חיוב אשם תלוי שמא י"ל דפליגי בזה רבוותא, דהנה בערוך לנר הביא הפלוגתא של רש"י והרמב"ם דפליגי אתוס' בדין ספק ספיקא, דדעת רש"י והרמב"ם דבספק ספיקא אין מביא אשם תלוי, אך לדעת תוס' אף בספק ספיקא מיייתי אשם תלוי דבהכי פירש לספיקא דמתניתין. והערל"י תלה פלוגתייהו בדין נוסף בהיכא דאיכא ליה ג' חתיכות שנים של שומן ואחד של חלב ואכל חד מיניהו ואינו יודע איזה אכל, דלרש"י והרמב"ם כיון דהוי כס"ס דאיכא רוב צדדים לומר שאת של היתר אכל לכך אינו מביא אשם תלוי, אך לתוס' דבס"ס נמי מיייתי אשם תלוי א"כ ה"ה הכא אף דהוי רוב צדדים להיתר מ"מ מידי ס"ס לא יצא ומיייתי אשם תלוי.

ואמרתי להוסיף בזה דשמא יש לומר דנחלקו אף בגדרי סיבת חיוב אשם תלוי, דלשיטת רש"י והרמב"ם נימא דאשם תלוי בא על הצד שעבר עבירה, וא"כ אך היכא דאיכא צד ברור

כללו של דבר כל שחלוקין
בחטאות חלוקין באשמות. העירו בזה דלכאורה הו"ל למימר איפכא דכל שחלוקין באשמות חלוקין בחטאות, כיון דחילוק ידיעות ספק הוי פשוט טפי באשמות, וביותר דהוא נתחדש באשמות ולא בחטאות, ואך דחטאות ילפינן מאשמות (ועיין שלהי הסוגיא בסוה"ע בקושית הגמרא כהאי לישנא).

ובאמת אפשר לומר בפשיטות דהביאור הוא דאי לאו דמצינו דאיכא חילוק ידיעות בחטאות לא הוי אמרינן דהוי חילוק באשמות, וא"כ סבר ר"ז דהכי נמי גבי ידיעות ספק דאי לאו דנימא דהוי חילוק גבי חטאות ל"ש למימר דהוי חילוק גבי אשמות. אך רבא סבר דסגי מאי דמצינו בחטאת את יסוד הדבר דאיכא חילוק ידיעות, ולכך אף ידיעות ספק לא הוי חילוק לחטאות מ"מ שפיר הוי חילוק גבי אשמות (ובדומה לזה ביאר בערוך לנר), או בנו"א דכיון דידיעת ספק דאשם הוי שווה לידיעת ודאי דחטאת דבאשם המחייבו הוי ידיעת ספק ובחטאת ידיעת ודאי, לכך שפיר שייך לומר דידיעת ספק מהני לחלק באשמות אף דבחטאות אינו מחלק.

ובעיקר הבנת הך (דאיכא למ"ד) דידיעת ספק הוי חילוק גבי חטאות, בפשיטות י"ל דסברא הוא דכיון דאיכא ליה ידיעת ספק תו לא מיקרי שוגג לחייבו חטאת. אכן בחו"ב ביאר דכיון דידיעת ספק הוי חילוק גבי אשמות, והא אשם תלוי הוי כסניף של חטאת דכשאינו מביא חטאת כיון דהו"ל אך ספק מביא לכה"פ אשם תלוי, וא"כ ודאי דהוי חילוק נמי גבי חטאת

שעבר עבירה חייב קרבן, והכא דהוי צד רחוק וכמו בס"ס לכך אינו מביא אשם תלוי. אבל לתוס' דסברי דאף בס"ס מייתי אשם תלוי י"ל דסברי דאשם תלוי בא על עצם הספק וחיובו מחמת דין ספק, וא"כ שפיר חייב אף הכא דאיכא רוב צדדים להיתר מ"מ מידי דין ספק לא יצא וחיוב באשם תלוי.

רשיד"ה ושגג באחת מהן
(בסו"ד), ואם נודע לו שאחותו היתה מביא חטאת. וי"ל בפשיטות דאשמעינן דאף דהביא אשם תלוי מ"מ היכא שנודע לו אח"כ שחטא מביא חטאת, אך מ"מ קשה קצת אמאי המתין עד הכא ולא אמר כן כבר בדין הראשון של שומן וחלב לפניו דהיכא דנודע לו אח"כ שאכל חלב דחייב להביא חטאת, וצ"ע.

א"ר חייא אמר רב וכו'. ויש לתמוה דלעיל מייתי הגמרא הך דינא דחלוק דין חתיכה אחת משתי חתיכות משמיה דחייא בר רב ולא כדהכא דרב חייא אמרה משמיה דרב, אמנם היעב"ץ (הובא בילקו"מ) גרס אף הכא חייא בר רב, ואכתי תמוה אמאי מעיקרא לא אמרה משמיה אביו רב. אכן הראוני בספר יד מלאכי (כללי הש"ס) דהכא הוי רב חייא דהיה דודו ורבו של רב דאמר משמיה דרב, עוד מצאתי בשימ"ק כת"י דגרס ר' זירא ולא ר' חייא.

יח:

ת"ר אכל ספק חלב ונודע לו ספק חלב ונודע לו רבי אומר אומר אני כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת וכו', אמר ר' זירא כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות.

(ולדבריו חילוק ידיעת ספק גבי חטאות ילפינן מאשמות).

א"ל רבא הודע ולא הודע תנן.

הנה מבואר הכא דיש חילוק יסודי בין חיוב חטאת למי שעבר עבירה ודאי לבין חיוב אשם תלוי למי שעבר ספק עבירה, דגבי חיוב חטאת מלבד עצם מעשה עבירה בעינן נמי שתהא לו ידיעה שחטא, ובלאו הידיעה אינו חייב חטאת, אך משא"כ בחיוב אשם תלוי דמתחייב בא"ת מיד כשעבר ספק איסור ואי"צ שידע מזה. ונ"מ היכא שעבר ה' ספקי איסור ונודע לו על אחד מהם ומביא עליה אשם תלוי, דלפי"ד נימא דדינא הוא דכיון דאשם תלוי מחויב אף בלא ידיעה א"כ הך קרבן דמייתי הוי מהני אכולהו ספקי איסור שעבר.

ומקור הדבר הוא מסוגיין דא"ל רבא דיוהכ"פ מכפר אף היכא דלא ידע, והא אמרינן דיוכ"פ במקום אשם תלוי קאי, והיינו דיוהכ"פ המכפר כא"ת על ספק איסור הוי מכפר אף היכא דלא נודע לו שעבר, וא"כ ה"ה נימא נמי באשם תלוי דמכפר אף בלא ידיעה. אמנם אכתי שמא יש לדון דחלוק בזה יוכ"פ מאשם תלוי, ואיני יודע באמת טעם לחלק ועיין בזה בחו"ב שהאריך להוכיח מהרמב"ם דדין חטאת ואשם שווה, עיי"ש.

א"ל אביי ומאן לימא לן דיוהכ"פ כל שעתא מכפר דילמא כוליה יומא מאורתא. יש לדקדק דמצינו לעיל ז. דאין ליל יוהכ"פ בכלל הכפרה ואך יממא הוא דמכפר, וברש"י בשבועות (יג) מייתי דילפינן לה מקרא

ד'ביום הזה יכפר עליכם' וא"כ לילה לאו בכלל כפרה הוא.

ועיין באחרונים מה שביארו (ערל"נ, הגר"ש וח"ב), ויסוד הדברים כבר כתב רבינו גרשום דאביי קאמר דאין יוהכ"פ מכפר עד דהוי כולא יומא בלא חטא, והיינו דאין הכפרה בכל שעה ושעה אלא בסוף היום. ועי"ע עולת שלמה דבסוף היום מתכפר למפרע, עיי"ש. ואכתי יל"ע דמ"מ מבואר לעיל דהלילה לא הוי בכלל הכפרה, וא"כ למאי אמרינן דצריך שיעבור כל היום בלא חטא, הא סגי ביממא בלא ליליא, וצ"ע.

ואיבעית אימא כי מכפר יוהכ"פ על כוליה שיעורא על פלגא דשיעורא לא מכפר. הקשה המשנה למלך (פ"ג משגגות ה"ט) דאי מכפר על כוליה שיעורא כ"ש שמכפר על היכא דאכל אך פלגא דשיעורא, ובקו"ש (פסחים קח) ובערוך לנר הכא יישבו דכשאכל חצי שיעור אכתי ליכא בזה חטא כלל ול"ש בה כפרה, והנה לכאורה יש להוכיח מסוגיא דלעיל (יג). דקתני דטבילה לא מהני לאוכל פחות מכשיעור של טומאה, ואי טבל אעפ"כ מה שיאכל אח"כ מצטרף לאכילתו הראשונה לטמאותו.

אכן בהערות על הקוב"ש שבשולי העמוד חילקו בזה דשאני טומאה דכל היכא דלא אכל כשיעור שמטמא שוב אינו טמא כלל, אך באכילת הקדש הוי שאחר שאכל כזית נמצא שמתחילת אכילתו מעל בהקדש, ולכך שפיר יש לתמוה אמאי אין יוהכ"פ מכפר על אכילת חצי שיעור.

יט.

בהמשך ד"ה על מה נחלקו, דפירש ספק קצר ספק טחן, דצ"ב מה נבאר הכא לספיקו דמה טעות שייך בזה.

בא"ד מספק"ל בבי מדרשא בגוונא דעביד מעשה שנחלקו בה משום מה נאסרה, וכגון השולה דג מן היס דבירושלמי איתא דחייב בה משום קוצר, ויש דסברי דחייב משום מלאכת צידה, וספיקא הוא אי נימא דמיקרי אינו יודע במה חטא ופטור, או"ד דאיזה סיבת חיוב שנודע לו שפיר דמי לחייבו קרבן, וצ"ע. ושוי"ר דדן בכהאי גוונא בכתר ישועה.

יט:

ולרבי יוסי גמר מלאכה לר"א פטור. לכאורה אמאי מיקרי גמר מלאכה הא אף מקודם הוי האריג שלם מצד עצמו, וי"ל דמ"מ כיון דמוסיף חוט להאריג ע"י הוספת החוט הוי דבר חדש ממה שהיה מכבר, לכך שפיר מיקרי גמר מלאכה דגמר יצירת האריג החדש ע"י הוספת החוט, וכן מבואר ברש"י לעיל יז. (ד"ה אלא): אבל באורג דמעיקרא הוי בהאי בגד אריג שיעור הרבה חשיב האי חוט שארג זה אגב כל הבגד, וע"ע באפיקי ים (ח"ב סימן ד ענף ד).

ומעתה יש לפרש שקלא וטריא דשמעתין דמקשינן לר' יוסי כיון דשמעינן ממתניתין דר"א מחייב אגמר מלאכה א"כ באחד על האריג לא תימא דחצי מעשה היה היום וחצי מעשה למחר, כיון דאינו מתחייב אלא על הגמר מלאכה והוא הלא הוי אך או היום או למחר. ותירוצו דרב יוסף הוא דסבר רבי יוסי בשיטת ר"א דבאריגה חייב על כל השיעור שהוא ב' חוטים ולא

במשנה חלב ונותר לפניו ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן שגג שבת ויום הכיפורים ועשה מלאכה בין השמשות ואינו יודע באיזה מהן עשה. הנה יל"ע אמאי קתני הנך ג' אופנים דשוו בדיניהם, אמנם במשניות קודמות מצינו דהערוך לנר ביאר הקמ"ל היכא דקתני כמה אופנים בדין אחד, והכא לא נתבאר בזה.

א"ר יוסי לא נחלקו וכו' שאני אומר מקצת מלאכה עשה היום ומקצת עשה למחר. וכתב הרש"ש דמשמע דת"ק סבר דפליגי בזה ר"א ור"י, והביאור כתב דדעת ר"א דחייב הוי כשיטתו לעיל יז. דהכותב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת חייב. ושמא אפשר לבאר עוד בדעת ר"א דמחייב לת"ק, דסבר דבין השמשות הוי או כוליה חול או כוליה שבת, ולר"י אה"נ אך סו"ס אינו יודע מה חטא אי באיסור מלאכה בשבת או באיסור מלאכה ביוהכ"פ ולכך פטור, ושוי"ר בערוך לנר שביאר כן.

על מה נחלקו על העושה מלאכה בתוך היום וכו' או על העושה ואינו יודע איזו מלאכה עשה. ופירש"י דאינו יודע אם חרש אם זרע, ולכאורה ילה"ק דנימא ליה זיל לבי"ד ותאמר להם איזו פעולה עשית והם יאמרו לך איזה מלאכה עברת במעשיך אלו, וי"ל דה"פ דדברי רש"י, כיון דמצינו בפסחים מז: דאיכא חורש שחייב עליה משום זורע וכגון שחרש אחר הזריעה, לכך הכא מספק"ל על חרישתו משום מה חייב עליה אי משום חורש אי משום זורע. ואכתי ק"ק מה שפירש רש"י

ענבים וקצירת תאנים הוו ב' אבות מלאכות.

אלא לאו מתעסק איכא ביניהו

דרבי יהודה סבר מתעסק חייב. הנה להך אוקימתא הוי דשחורות ולבנות דנקט רבי יהודה במתניתין הוו ב' שמות, ובאוקימתא השניה דנחלקו ר"י ורש"ש אי פלוגתת ר"י ור"א הוי אף בשם אחד ביאר רש"י דשחורות ולבנות הוו שם אחד, ולכאורה הכי ניחא טפי למאי נקט במתניתין להך דשחורות ולבנות, דשפיר קתני ענבים ותאנים דהוו ב' שמות, ונקט נמי שחורות ולבנות דהוו שם אחד, אבל לאוקימתא קמייטא דהוו ב' שמות קשה למאי נקט נמי לשחורות ולבנות.

אכן בשימ"ק מיייתי פירוש ר"י בגליון דאף להאוקימתא השניה הוי שחורות ולבנות ב' שמות, והקשה אפירושא דרש"י היאך משתנה הביאור בשחורות ולבנות דבתחילה למד דהוו ב' שמות ועתה נקט דהוו שם אחד, ועיין בדבריו דהקשה עוד, ולכך ביאר דלעולם הוו ב' שמות והביאור במתניתין הוא דקא"ל ר"י לרש"ש דאת קאמרת דנחלקו ר"י ור"א אך בשם אחד, ואני אומר דאפילו בענבים ותאנים וכן בשחורות ולבנות דהוו ב' שמות איפליגו ר"י ור"א.

אכן י"ל דלרש"י הוקשה בביאור זה משה"ק מקודם למאי נקט רבי יהודה במתניתין נמי לשחורות ולבנות הא סגי דליתני תאנים וענבים כיון דתרויהו הוו ב' שמות, ושמא משו"ה נד רש"י בפירושו מהך ביאורא.

על הגמר מלאכה, ובוזה אפשר לחלק המלאכה שעשה אחד היום ואחד למחר.

וקצ"ע דלהאי תירוצא אפשר לומר נמי דהאורג אחד חייב ולא צריך לומר דשיעורא ב' חוטים, ונימא דחצי חוט עשה היום וחציו למחר, ושמא לא שייך לחלק כן.

ואחד על האריג. הקשה הערוך

לנר דמה נפשך הוא, אי איכא שיעור מלוא הסיט אף גבי גמר מלאכה א"כ הא אפשר לחלקו חצי היום וחצי למחר דאיכא בה שיהוי, ואי ליכא שיעור א"כ הו"ל למיתני דר"א מחייב בחצי הסיט כיון דהוי גמר מלאכה, והניח בקושיה.

ולכאורה היה אפ"ל דלעולם אף חצי הסיט הוי גמר מלאכה, אלא דאין דרך המשנה לכתוב חצי הסיט, דא"כ אין לדבר סוף דה"ה אף פחות מחצי הסיט. וא"א לומר כן כיון דאיירינן בשמעתין במלאכה דליכא בה שיהוי לחלקה חצי היום וחצי למחר, א"כ הו"ל למידק וליתני אף חצי הסיט, אי אמת הוא וחצי הסיט מיקרי גמר מלאכה.

ב.

תוד"ה היינו, דלא מצינו וכו'

כגון שליטת תאנים וענבים ואינו יודע מה ליקט. הקשה הערוך לנר דהא טובא קמ"ל ר"ש ורש"ש דאף כשיודע ודאי שחילל שבת ורק דאינו יודע באיזה מלאכה או איזה מין עשה מ"מ מיקרי ב' שמות, ולכאורה במש"כ דאינו יודע באיזה מלאכה גבי לקיטת תאנים וענבים, שמעינן מדבריו (בשיטת תוס') כשיטת רבינו גרשום לעיל טו. דבצירת